

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ**

КОЛОДРУБСЬКА Юлія Володимирівна

**МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ: СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ**

**спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та
страхування**

Кваліфікаційна робота

**Виконала студентка групи
ФМСчм-21
Ю.В.Колодрубська**

**Науковий керівник:
к.е.н., доцент Яковець Т.А.**

ТЕРНОПІЛЬ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1. Генезис розвитку та функціонування системи митно-тарифного регулювання.....	7
1.2. Понятійна дефініція митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної політики.....	14
1.3. Система митно-тарифних відносин в умовах євроінтеграційного вектора розвитку.....	19
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МИТНО-ТАРИФНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ АСОЦІАТИВНОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС.....	29
2.1. Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання.....	29
2.2. Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін.....	35
2.3. Дієвість митно-тарифного регулювання у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки України в умовах асоціативного членства в ЄС.....	45
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНО-ТАРИФНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ АСОЦІАТИВНОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС	53
3.1. Досвід митних реформ у країнах ЄС в контексті застосування у вітчизняній практиці.....	53
3.2. Напрями оптимізації митно-тарифного регулювання в контексті змін у регуляторній політиці держави.....	60
3.3. Новітні складові митно-тарифної системи України у контексті збереження балансу євроінтеграційних та національних інтересів.....	65
Висновки до розділу 3.....	70
Висновки.....	72
Список використаних джерел.....	75

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Генезис розвитку та функціонування системи митно-тарифного регулювання

Генезу побудови системи митно-тарифного регулювання доречно аналізувати з позицій періодизації європейського історичного розвитку, яка без врахування доісторичного, ділиться на п'ять етапів: Стародавній період (III тис. до н.е. – IV ст.); Середні віки (V–XV ст.); ранній Новий час (XVI–XVIII ст.); Новий час (XIX ст. – 1914 рр.); Новітній час (1914 р. – сьогодні).

Інші автори [22] допускають, що термін «мити» має національне забарвлення та постає від слов'янського «мити» – одбирати, збирати, що на противагу тюркського «тамга» (клеймо), значить не тільки зовнішньоторговельні збори, а й податки в цілому. На погляд Д. Суходоева [41], «мити» як переважно внутрішній податок побутував у подібі проїзного збору, функцію податку на торгівлю, а також і зовнішню, несла «тамга». Якраз простота стягнення мита як непрямого податку за умов становлення товарно-грошових взаємин та інтернаціональних торговельних потоків і спричинила доволі ранній період появи цього явища та категорії.

Як сьогодні, так і у Стародавні часи міжнародна торгівля добродіяла гінкому економічному розвитку багатьох цивілізацій. Осередками торговельних взаємин Стародавнього світу стали країни – засновники світової цивілізації – Стародавні Єгипет, Індія, Вавилон, Фінікія, Греція та Рим. Перші історичні згадки про зовнішньоторговельні відношення та митні взаємини у Стародавньому світі знаходяться в пам'ятках VI династії в Єгипті (III тис. до н.е.). Тоді Єгиптом були здійснені міцні торговельні стосунки з прибережними містами Сирії. За браку розвиненого торгового флоту, торгівля здійснювалась на легких човнах, була тільки прибережною та мала міновий характер [2, с. 38].

А уже сухопутна торгівля того часу займала ключове місце. Торговельні експедиції через труднощі та ризикованість конкретних маршрутів сполучалися в каравани, за утримання яких торгівці сплачували збори – праобраз прийдешніх митних зборів [13, с. 94].

Прагнення до збагачення мотивувала активний розвиток зовнішньоторговельних відносин способом розвитку торгового мореплавства за керівництва фараонів XXVI династії (VII–VI ст. до н.е.). Якраз в цей період починається та діє так звана «факторія», форпост у Навкратісі. У його межах була створена та функціонувала митниця, яка зумовлювала великі доходи [11].

Активний розвиток митних взаємин Стародавнього Єгипту здійснювався уже в епоху еллінізму (IV–I ст. до н.е.) Сталим джерелом доходів у цей час вповнюють митні пости, облаштовані в Пелусії, Олександрії та Елефантині. Продукція, що ввозилися чи вивозилися, обкладалися нерідко високими ставками мита. Побутували також внутрішні мита, для стягнення яких поставали застави на напрямках слідування товарних потоків [10, с. 76].

Безсумнівними лідерами Стародавньої цивілізації ухвалено вважати Грецію та Рим. Територія Стародавньої Греції з давніх пір (III–II тис. до н. е.) була прихистком для багатьох маленьких державних утворень (полісів), що завзято заселявали Середземноморське узбережжя. Лише в V–IV століттях до н.е. здійснюється централізація грецьких полісів кругом Стародавніх Афін, а пізніше Спарти.

Перемога в греко-перських війнах, утворення Делоського союзу та певна централізація грецьких земель довкола Афін надали мотив для майбутнього розвитку міжнародних торговельних відносин. Афіни стають первинною морською країною Греції, визначається система мір та ваги, нараховуються мита, виходять нові накази щодо імпорту та експорту, розробляється торгове та морське право. Мита стягуються почасти зі складів, частково з ринків. Як за імпорт, так і за експорт продукції збиралось мито в обсязі 2 %.

Розвинена система податків та мит була народжена за часів панування Римської республіки. Повільний регрес землеробства, збільшення числа міського населення та війська, завзята завойовницька та марнотратна політика зовнішніх закупівель вимагали великих державних витрат, що більшали. І одну з найбільш вагомих статей надходжень являв митний збір. Ставка мита на ввезену продукцію складала 2.5 %, на предмети розкоші – деколи до 12–16 %. Експортоване мито переважно не перевершало 2.5 %.

У Стародавньому Римі був розповсюджений акциз, породження якого обумовлено з піднесенням ринків високорентабельної продукції, яка користала попитом. Перший акциз у Римі був введений на продаж рабів – 4 % від вартості, пізніше він розповсюдився на всю продукцію у розмірі 1 %. Слід зауважити роль колоніальної політики Стародавньої Греції та Риму у розповсюдженні первинних зачатків цивілізації та митної справи на національних теренах. Первісні митні інститути на території Північного Причорномор'я зароджувались та існували якраз в утворених греками полісах, а початковим вираженням мита був так йменований «елліменіон» – портовий збір, що збирався за використання портової інфраструктури.

Початок Великого переселення народів та падіння Західної Римської імперії 476 р. породили перехід до новітньої історичної епохи у піднесенні світової цивілізації – Середньовіччя. Заселення цивілізованих Європейських земель переселенцями з нижчим рівнем соціального розвитку викликало уповільнювання прогресивного утвердження корінної європейської, зокрема й античної, цивілізації та асиміляції. Піднесення економічної системи тодішнього суспільства породив перехід до нової економічної форми існування – феодалного ладу.

Тенденція безмитності розходитьсь й на інші міста. Вагому роль у середньовічній Німеччині виконувала річкова торгівля, яка значно пригальмовувалась численним різноманіттям мит і платежів, що побутували у феодално роздробленій країні. Жага до становлення вільної торгівлі як протидія тиску феодалного «фіску» було піддержане Північними містами

Німеччини – вони стали формувати більш принагідні для торгівлі умови, породивши побіля XIV ст. торгово-політичний союз – Ганзу.

Остання включила торговельне мореплавство Північного та Балтійського морів і була зоною пріоритетного торгового та безмитного розвитку Північної Європи майже до кінця XVI ст. Ганза скерувала істотний вплив на інтеграцію торговельних взаємин, а також й на слов'янських землях. Відцентрова направленість держаного устрою та управління на стадії Середньовіччя утверджувались і на землях Київської Русі.

І якщо ще у IX–X ст. збирання мита (данини) Великим Князем Київським діялося централізовано у подобі так званих повозів (оплати князівськими васалами данини самотужки) та полюддя (власний об'їзд васалів з ціллю збору податків), то вже у другій половині XI ст. у феодално роздробленій Русі почав домінувати принцип «каждый да держит вотчину свою». Затверджений Любичським з'їздом князів 1097 р., він наділяв правом реалізовувати індивідуальну митну політику [11].

Мито назбирує здебільшого функції збору або плати і тільки вряди-годи стягується як податок на зовнішню торгівлю. Не враховуючи те, що самі розміри мит були доволі неваговитими – від 0.25 до 7 % з ціни, значне їх різноманіття та неодноразова сплата окремих (приміром, мостового), спрямовувала важкий фіскальний ефект. Втрата Руськими землями єдності розкрила їх перехід під владу інших країн. Генеральна частина земель до 1569 р. припадала Литовському князівству.

У цей час віддаляється у минуле середньовічна ознака державного ладу – інститут удільного князівства та здійснюється централізація влади довкола столу Великого Князя Литовського та польсько-литовського шляхетства. Митна система оптимізує збільшення власних продуктивних сил способом породження митних округів, утвердження дорожнього примусу (неухильність рухатися княжими шляхами) та права складу (неухильність розміщувати продукцію у вказаному місці). Формування державних функцій продукує стійкі

державні витрати, фіскальне постачання яких покладалося, центральним чином, на митні надходження.

Оптимізація митної системи здійснюється і за часів Богдана Хмельницького та Гетьманщини. Універсалом від 28 квітня 1654 р. оптимізується функціональна частина мита як податку на зовнішню торгівлю – постає 2 зовнішніх мита «індукта» (ввізне) та «евекта» (вивізне), величина яких (2 %) добродіяв побудові системи міжнародної торгівлі Гетьманщини на ліберальних началах [4, с.40].

Тенденція набуття митом призначень податку на зовнішню торгівлю та анулювання великого різноманіття внутрішніх мит піддержувались Торговим (1653 р.) та Новоторговим (1667 р.) уставами Російської держави. Першочерговий крок європейця на американському континенті означив породження нової епохи у розвитку людства – раннього Нового часу (XVI–XVIII ст.). Але не самі по собі великі географічні відкриття призначали великому початку, вирішальна його причинність була обумовлена зміною економічного устрою суспільства, що дієво позбавлялося рудиментів Середньовіччя.

Нову економічну систему генерували різноманітні фактори. Великі географічні відкриття добродіяли притоку золота та срібла до Європи, що викликало здорові інфляційні ходи. Як результат, товарно-грошові стосунки одержали додатковий стимул, економіка – «розігрів», а світова торгівля – нових обертів, побудованих на концептуально нових фінансово-економічних началах. Одухотворені золотою лихоманкою економісти та політики визнають наукову парадигму – меркантилізм. Останній добродіяв первинному накопиченню капіталу для зародження та піднесення мануфактурного виробництва та капіталістичних взаємин [51].

Утворена діалектична однастайність «лібералізм – протекціонізм» породжує державну зовнішньоекономічну політику, а торговельні взаємини веде на новий якісний рівень. Великі географічні відкриття засновують матеріальний базис і у торговельних взаєминах. Формуються нові ринки та

постає безліч нової продукції. Протекціоністські тенденції всесвітньої економіки в умовах збільшення товарного різноманіття міжнародних торговельних потоків сприятливо розширяють новий елемент митно-тарифного регулювання – товарну номенклатуру як базу для культурних протекціоністських тарифів централізованих національних економік. Товарній номенклатурі призначається функція деталізації товарних наймень із ціллю диференційованого підходу до визначення ставок митного тарифу.

Тенденція централізації влади у Європі до XVIII ст. продукує нероздільні державні структури з розвинутою системою внутрішніх інститутів соціуму та конкретною державною політикою. За умови збільшення ролі та різноманіття міжнародних торговельних взаємин постає знадоба їх дефініції та впорядкування.

На етапі раннього Нового часу здійснюються на світову арену Іспанія, Португалія, Голландія та Англія, менш динамічно виділяються торговельні позиції Німеччини та Франції, неординарного значення здобуває політика Росії, надто за правління Петра I. Саме у цей час митна система із визначеними інструментами митно-тарифного та нетарифного регулювання видається в окрему частину державного механізму та стає однією з атрибутів національної економіки країни. Велика Французька буржуазна революція 1789 р., перехід від абсолютизму до республіканської форми правління, швидке та безупинне науково-технічне піднесення проложили шлях новій ері розвитку людства – Новому часу. Він стає вирішальним для становлення розвиненого виробництва більшості держав Європи й Азії, визначається доконечним антагонізмом двох конститутивних торгово-економічних парадигм – фритредерства і протекціонізму.

У XIX ст. митно-тарифне регулювання здійснюється на новий рівень свого розвитку, де тариф одержує переважно регулятивної (протекціоністської) функції, а мита збиралися не з фіскальною ціллю, а з метою захисту інтересів національного господарства, що зазнавало етап становлення на початку промислової революції. Із наближенням XX ст. позначилися яскраві тенденції до побудови майже всіма

самостійними країнами ключових фронтів важкої промисловості, а саме: машинобудування та військово-промислового комплексу.

Перехід від Нового до Новітнього періоду економічного розвитку схематично ділиться подіями Першої світової війни. Перші дії у галузі митно-тарифних взаємин цього часу були націлені на поживлення міжнародних торговельних дій і виконувались під егідою Ліги Націй у рамках женевських конференцій 1923 та 1928 рр., за підрахунками яких не дозволялось використовувати митні формальності, що породжені втаювати митний тариф або ліцензування. Вагоме діяння на процеси стабілізації міжнародних економічних процесів здійснювала створена у 1921 р. Постійна палата міжнародного правосуддя в Гаазі. Якраз їй віддається одна з перших дефініцій рис митного союзу [30].

Поворотним у розвитку людства є період після Другої світової війни. Він характеризується жвавою поляризацією світової економіки з конкретним вираженням двох світових систем господарства – капіталістичної та соціалістичної. У той же час деградує світова колоніальна система, виникає велике число молодих економік, що дієво вводяться в міжнародні торговельні стосунки.

У зовнішньоекономічній політиці виникає відхід від протекціонізму та введення ліберальних торгово-тарифних відносин. На перший план здійснюється митно-тарифний інструментарій регулювання зовнішньої торгівлі. На цій же стадії (з 1947 по 1967) здійснюється низка багатосторонніх торговельних переговорів між державами-членами Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (ГАТТ), що були приурочені аналізу питань скорочення митних тарифів. Преференційні митно-тарифні заходи стали широко використовуватись і в межах інтеграційних угруповань, що динамічно удосконалюватимуться – ЄЕС, АСЕАН, РЕВ.

Тенденція до зменшення ролі митно-тарифної складової в будові зовнішньоторговельних відносин породила, з однієї сторони, скорочення перешкод для вільної торгівлі, з іншої – до втрати фіскального компонента

наповнення державних бюджетів та регулятивно-захисного діяннн вжитку митного тарифу. Останні два чинники, вбачаючи небезпеку та ризики для економіки, «увімкнули» її захисний механізм: економічна система покриває фіскальну складову мита впровадженням додаткових податків (а точніше: податку на додану вартість), а регулятивну – продукування нових, не завше ринкових, компонентів захисту національного ринку (неопротекціонізму). Неопротекціоністські знаряддя захисту, хоча й перешкоджають нормам і правилам міжнародної торгівлі, вказаним СОТ, але застосовуються багатьма розвиненими державами. Неопротекціонізм винятково небезпечний для країн зі уразливою або перехідною економікою, до яких припадає і наша країна.

1.2. Понятійна дефініція митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної політики

Будову митно-регулятивних зв'язків через призму митної справи розкриває фахівець з міжнародного митного права К. Сандровський. Митна справа, на його погляд, налічується з митної політики та засобів її реалізації. До кола останніх науковець вводить зокрема митні тарифи і систему заходів нетарифного регулювання. При цьому митна політика не обмежується тільки технікою митної справи, а вводить різноманітні сторони функціонування країни в області зовнішньоекономічних взаємин [34]. Таке розуміння митної справи як форми практичної діяльності зі сторони К. Сандровського сприймається нами дещо гіперболізованим. Незрозумілою застається й та розбіжність, що виникає ним у формулі митної політики: насамперед автор розкриває категорію звужено, як частину митної справи, але, вкінці, суперечить собі, формулює її як ідеологію більш повну за значенням та діянннн на зовнішньоекономічні ходи.

Не занижуючи функції та кола компетенції митної справи, автентичною є позиція Б. Габричидзе, який встановлює митну політику як систему політико-правових, економічних, організаційних та інших широкомасштабних заходів в осередку митної справи, скерованих на здійснювання і захист внутрішньо та

зовнішньоекономічних інтересів країни. Разом з тим протиріччя подібне до тієї, що уклалася у К. Сандровського, має значення й у Б. Габричидзе: митна політика спільно з ще 13 структурно-функціональними компонентами, серед яких є й митно-тарифне регулювання вводяться до митної справи та є її компонентами [11, с. 5].

Вагомими також щодо митних категорій є праці О. Гребельника. У даному випадку митно-тарифні заходи регулювання зовнішньої торгівлі спільно з нетарифними автор вводить до інструментарію митної політики [10, с. 75].

Більшістю закордонних авторів процеси державного (митного) регулювання зовнішньоторговельної діяльності проявляються крізь призму двох типів митно-тарифної політики: фритредерства та протекціонізму. Так, витлумачення застосування мита зокрема Дж. Уоллі збігається до суспільного інтересу, що постає в наслідку торговельного захисту. В. Корден означає комплексність заходів лімітування ввезень із заходами опори експорту (нетарифними заходами), а Дж. Бхагваті та Т. Скітовські формулює потребу протекціонізму кейнсіанським постулатом недовершеності ринку. Спільно з тим, П. Кругман розкриває, протекціоністські засоби інструментом лобізму зі сторони промисловців, що обумовлює тільки посилення ринкових диспропорцій [22]. І хоча сам процес митно-тарифного регулювання в допустимому для нашої розвідки вигляді реально не позначається, регулювання зовнішньої торгівлі являється визначальним у постачанні сталого розвитку, адже як говорив відомий американський науковець та нобелівський лауреат Дж. Стігліц, лібералізація не є ні достатньою, ні неодмінною умовою для продукування конкурентної, орієнтованої на інновації економіки. Розбираючи вище подані наукові судження, безсумнівним стає вираження зв'язку митної політики як із зовнішньоекономічною, так і з зовнішньоторговельною політикою. Але найбільш достеменним поняттям митній політиці являється якраз зовнішньоторговельна, адже зовнішньоекономічна є вкрай ширшою за структурою і вводить, окрім зовнішньоторговельної, ще й інвестиційну,

валютну, грошово-кредитну інші її види, використані в межах координації широкого різноманіття форм ЗЕД. Крім того, виконавши розклад структурних зв'язків системи державних регулятивних взаємин, доходимо висновку, що аналогією державного регулювання зовнішньої торгівлі являється митне регулювання з регулятивним потенціалом у подібі митно-тарифного і нетарифного регулювання [4, с. 35]. При цьому, митно-тарифне регулювання є основною категорією, а отже компонентом економічної структури суспільства, ієрархічно підконтрольною митному регулюванню.

Загалом, безсумнівним є факт, що наукова ідея щодо значення та характеру діяння митно-тарифного регулювання позначається шириною і предметністю його розуміння. Як вказує вчений та практик О. Єгоров, митно-тарифне регулювання є економічним методом цінового регулювання зовнішньої торгівлі з ціллю заохочення балансу внутрішнього та зовнішнього ринків, масштабів виробництва та споживання [13].

Як найвагоміший механізм державного регулювання зовнішньої торгівлі, що є взірцем економічного регулювання і чинний до вимог ринкової економіки в зіставленні з нетарифними обмеженнями, які здебільшого мають характер державного, силового регулювання зовнішньої торгівлі, характеризує митно-тарифне регулювання спеціаліст митної справи В. Ващенко.

Вказане демонструє, що митно-тарифне регулювання реалізовує свій вплив способом зросту ціни імпортованого (експортованого) товару. Як результат, суб'єкт ЗЕД або ж повинен перекласти розмір податку на плечі споживачів, або ж для збільшення конкурентності продукції поступитися часткою свого прибутку. Небажання позбутися прибутку спонукає імпортера зменшити витрати на доставку, а прямого виробника оптимізувати виробництво. У випадку вживання дій нетарифного регулювання (ліцензій, квот, ембарго) імпортер (експортер) частіше всього губить не конкурентні позиції на ринку чи прибуток, він збується доступу на ринок. Як результат, дестабілізуюча функція нетарифного регулювання зумовлює скоріше не до оптимізації виробництва, а до його згортання.

Спільно із тим, гоже було б зауважити й те, що коли потенціалу митно-тарифного регулювання замало, цілком допустимим засобом впливу на зовнішньоторговельні потоки значиться вживання нетарифного регулювання [18]. В такому контексті останнє являється допоміжним елементом, а тому має застосовуватися виключно у випадку, коли тарифні засоби жданого ефекту дати не спроможні.

Узагальнюючи вказані погляди та обґрунтування, маємо можливість дійти єдиного висновку про економічний характер та ринкову націленість митно-тарифного регулювання, що має неординарне значення в ходах інтернаціоналізації національної економіки. В цілому же, митно-тарифне регулювання можна сформулювати як систему інструментів державного регулювання зовнішньої торгівлі, побудованому на митному тарифі, що довершує вартісний вплив на ціну продукції, яка рухається через митний кордон з ціллю створення успішного балансу ринкових конкурентних переваг та надходження платежів до державного бюджету.

Немає єдиного погляду серед авторів також і у питанні щодо головного елементу митно-тарифного регулювання. Войтов С. Г. означає зміст митно-тарифного регулювання через застосовування митного тарифу [21 с.24]. До того ж окрім мита та митного тарифу підкреслюють й інші заходи. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. вимічають: «У галузі імпорту до тарифних методів належать не лише митні тарифи, а й податки і збори з товарів, які ввозяться, імпортні депозити та ін. У галузі експорту – це податкові кредити експортерам, гарантії, субсидії, звільнення від податків, надання фінансової допомоги тощо» [21, с. 24].

Симонова Г. Д., Хабло Г. О. вказують: «... ґрунтуються на встановленні імпортних обмежень або торговельних бар'єрів: митних тарифів, додаткових імпортних зборів, митних платежів. До тарифних методів регулювання належить також надання субсидій виробникам експортних товарів, звільнення від податків, фінансової допомоги, пільгове експортне кредитування, застосування індикативних цін, встановлення мінімальної митної вартості на

окремі товари, а також імпорتنі депозити, встановлення та стягнення податків і зборів з ввезених товарів, надання податкових кредитів експортерам, гарантій».

Карамбович І. М. до митно-тарифного регулювання налічує «...мита та інші митно-тарифні заходи...», на жаль не деталізуючи, які саме заходи він відтіняє як «інші». Вказані науковцями інші заходи не мають бути зараховані до митно-тарифного регулювання, поза як мають інші функції, цілі, призначення, механізми здійснення тощо. Крім того, для того щоб роз'єднати поняття митно-тарифного і нетарифного регулювання, варто виділити та зіставити головні особливості, які їм притаманні. Серед рис, які характерні для митно-тарифного регулювання, можна виокремити такі:

- Економічний характер: митно-тарифне регулювання здійснюється через механізм підняття вартості товарів, які рухаються через митний кордон України. Побіжно ці заходи не мають заборонного характеру, на противагу від певних заходів нетарифного регулювання. Навіть високі ставки мита на вказаний товар залишають перед постачальниками вибір щодо виконання торговельної діяльності.

- Диференційований підхід: митно-тарифне регулювання має доволі розгалужену систему, позаяк ставки мита можуть переростати як на групи товарів, так і на товарні підкатегорії. Також ставки мита на часткові товари спроможні розходитися адекватно до місця походження продукції, часу ввезення/вивезення (сезонні мита), числа товарів (тарифна квота). Ця відзнака не є притаманною для певних заходів нетарифного регулювання, дія яких розходиться на загальних підставах на всю продукцію, яка рухається через митний кордон (адміністративні зволікання, минула інспекція та інші формальності).

- Транспарентність: інформація щодо здійснення митно-тарифного регулювання надається всім зацікавленим бокам для ухвалення ними рішень щодо руху товарів у відкритому та достовірному вигляді, доречно, в повному об'ємі, а також у дохідливій формі для користувача. Ця відзнака не є властивою

для деяких заходів нетарифного регулювання, які є важкими та переважно непримітними в ході виконання цього механізму.

- Довгострокова перспектива: ставки мита на певні товари ухвалюються в установленому порядку, і їх зміна адекватно потребує додержання певної процедури, а точніше: через переговори та узгодження з іншими державами. Тому для швидкого регулювання становища здебільшого застосовуються заходи нетарифного регулювання, які спроможні мати і тимчасовий характер.

Отож, кожна з ознак у ході дефініції та розмежування знарядь державного регулювання зовнішньої торгівлі є неминучою і тільки загалом вони добродіють означувати значення митно-тарифного регулювання. Відтак, поняття «митно-тарифне регулювання» пропонуємо розкрити як систему знарядь державного регулювання зовнішньої торгівлі, створену на митному тарифі, що виконує вартісний вплив на ціну продуктів, які рухаються через митний кордон з ціллю створення продуктивного балансу ринкових конкурентних прерогатив та надходження платежів до державного бюджету.

1.3. Система митно-тарифних відносин в умовах євроінтеграційного вектора розвитку

На модерному етапі посиленого входження зовнішньоекономічного простору у європейський напрям вагома роль припадає максимальному наближенню до європейських стандартів піднесення держави.

Сьогодні вирішальні пріоритети зовнішньоекономічної діяльності України виділяються економічними, політичними та соціальними переворотами, що вагомою мірою обумовлені із її членством у Євроасоціації. В домовленостях політичної та економічної нестабільності в державі виняткової актуальності приймають питання державного регулювання різних видів господарської діяльності, а саме зовнішньоекономічної, бо її масштаби протягом останнього десятиліття дещо переважають обсяги гуртового виробленого резидентами продукту. Як перехідну і пов'язувальну ланку в цій будові варто окреслити систему митно-тарифного регулювання як вагомого

інструмента діяння на зовнішньоекономічну діяльність, поліпшення якої і є одним із передових завдань у курсі зміцнення економічних відносин із державами Європи та світу.

Вслід, митно-тарифне регулювання нині є вагомим механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Його ключовим завданням є захист вітчизняної економіки від зовнішніх заперечливих діянь. Митно-тарифні методи регулювання (імпортні та експортні тарифи) є історично первинним інструментом протекціонізму і регулювання зовнішньої торгівлі. Вони посідають головне місце в системі здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної роботи [34, с. 5].

Нині митне регулювання є підсистемою державного регулювання ЗЕД та налагоджує основні аспекти руху продукції через митний рубіж. Чинно до статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» митне регулювання – це «регулювання питань, пов'язаних зі встановленням мит та інших податків, що справляються під час переміщення товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України».

До головних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності слід включити мито, податки, кредити, дотації, пільги тощо, а отже, митне регулювання можна допускати одним із інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Гоже зауважити, що 1 січня 2016 року ввійшов у силу Розділ IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (надалі – Угода), що націлений на лібералізацію торгівлі між Україною та ЄС, яким визначено поступове скорочення або анулювання ввізного мита на продукцію походженням з ЄС, вводячи вантажні та легкові автомобілі, а також деталі до них. Також Угодою визначено:

– анулювання або скорочення ставки ввізного мита Україною, що буде виникати, зазвичай, поволі протягом перехідного періоду, найвища тривалість якого складатиме 10 років для певних товарних позицій [42];

– «асиметричне» анулювання ввізних мит на вигоду України.

На противагу ЄС, український ринок не так стрімко відкриває свої двері, позаяк лише незначна частина тарифних ліній буде лібералізована Україною впродовж перших років.

В основному перехідний період для України являє від трьох до десяти років, а, приміром, для автомобільного сектору – п'ятнадцять років. Побіжно ЄС має здобути повної лібералізації тарифів впродовж семи років. Це дасть можливість українським підприємствам планомірно приживатись до нових конкурентних умов [44].

В цілому постачання митної безпеки обумовлене з виявленням, попередженням та нейтралізацією зовнішніх і внутрішніх ризиків національній безпеці. Тому робота митних органів з ціллю створення принагідних зовнішньоекономічних умов для постачання сталого розвитку України лежить у здійсненні певних заходів у вказаних галузях суспільного життя [23, с. 54–55]:

1) у галузі державної безпеки – відробіток продуктивної системи контролю за поставками товарів і технологій оборонного призначення і подвійного застосування; участь у міжнародному співробітництві з ціллю протидії з міжнародною злочинністю, тероризмом, підпільною міграцією;

2) у галузі безпеки державного рубежу України – збільшення транскордонного співробітництва з сусідніми країнами;

3) в економічній галузі – підняття конкурентоспроможності національної економіки; постачання умов для сталого економічного зросту; посилення участі України у міжнародному розподілі праці; захист внутрішнього ринку від недоброякісних ввезень – поставок товарів, які спроможні нести шкоду національним виробникам, здоров'ю громадян та довколишньому природному середовищу; піднесення експортного потенціалу держави; поглиблення входжень у європейську і світову економічну систему та активізація участі в інтернаціональних економічних і фінансових угрупованнях;

4) в екологічній сфері – недопущення неконтрольованого імпорту в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб, загрозливих для населення, тварин, рослин, організмів тощо [23].

Доцільно зауважити, що митний складник виконує чи не вирішальну роль у ході постачання економічної безпеки в цілому та фінансової безпеки зокрема. Він націлений на захист національних економічних інтересів у зовнішньоекономічній і фінансовій галузях заразом.

Дії щодо здійснення взаємин між Україною та Європейським Союзом з приводу асоціації стали визначальним стратегічним вектором соціально-економічних реформ в нашій країні. Вказані реформи є комплексними та детально означають галузі реформування, однією з яких є митне реформування як компонент державного регулювання у секторі зовнішньоекономічних взаємовідносин. Європейський Союз та Україна зговорилися надати один одному преференційний режим у торгівлі продукцією. Це значить, що одна зі сторін не може канонізувати на імпорт чи експорт іншої сторони вищі митні податки чи збори, ніж ті, що вона визначила для будь-якої іншої держави. Сторони також не можуть утверджувати жорсткіші умови торгівлі чи вживати більше число форм митного контролю, ніж визначено чинною угодою.

Побіжно Україні надане право тимчасово впроваджувати кількісні ліміти на імпорт, щоб захистити ті сфери своєї промисловості, які знаходяться на вихідних стадіях розвитку, або ж ті сфери, що пізнають серйозні труднощі, найбільше якщо ці труднощі заподіюють виникнення поважних соціальних проблем.

Справді, цей механізм Україна не застосовує, натомість неодноразово, застосовуючи протекціоністські заходи, стає й до вжитку тарифних і податкових механізмів.

Підсумки роботи українських підприємств на зовнішньоекономічних ринках за 2016 рік засвідчили сформовану впродовж 2015 року тенденцію виходу двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС на передове місце у валовому міжнародному товарообігу України. Рівночасно ствердливий ефект

переорієнтації української економіки на європейський ринок був вирівнюваний різкими темпами падіння обсягів двобічної торгівлі, які є відбитком домінантної впродовж 2016 року негативної тенденції зменшення всесвітньої зовнішньої торгівлі України .

Чинно до актуалізованих відомостей Держкомстату України (станом на 20.01.2017 р.) у січні-листопаді 2016 року валовий оборот торгівлі продукції між Україною та Європейським Союзом складав 25 697 млн. дол. США. На базі розглянутих даних масштаб експорту товарів до держав ЄС у січні-листопаді 2016 року являв 11 785,3 млн. дол. США, що на 26% менше за масштаби експорту за тотожний період 2015 року. Імпорт продукції із держав ЄС являв 14 011,7 млн. дол. США, що на 26,9% менше за цей показник за січень-листопад 2015 року.

Отож, продовжується тенденція до зменшення двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС [31]

Щодо митного тарифу, то його захисний механізм для держави здійснюється через так званий ціновий ефект – вітчизняному товаровиробнику дає спроможність вжити цінову прерогативу спричинену ним подорожчання ввезеної продукції. У наслідку функціонування цього механізму визначається певне співвідношення між світовими цінами та цінами на внутрішньому ринку. Результативність тарифного захисту спричинюється тим, наскільки сформованим є останній, а звідси – якими є характер конкуренції та імпортозаміщення на ньому, фактори піднесення тощо.

Для більшості держав-членів ЄС методи формування митних тарифів мають у своєму велінні певні знаряддя, що використовуються економічно розвиненими державами, але побудовані переважно на загальних положеннях ЄС. В цілому, реформування митно-тарифного регулювання у державах ЄС відбувається у таких напрямках, як скорочення або брак експортного мита, що є мотивом зросту експорту вітчизняної продукції. Цей підхід дає можливість розвиватись державі як економічно розвиненому конкурентоспроможному експортеру, а не «сировинному» постачальнику, що є доволі важливим для

України на модерній стадії розвитку; добродіє збільшенню імпорتنих митно-тарифних ставок, що налагоджує число імпортової продукції на національному ринку, а також якість національного товару, позаяк цінова пропозиція ввезених товарів дасть перспективу не здешевлювати національний продукт, а, насупроти, переправляти цінові межі за рахунок більш дорогого, але якісного виробництва.

Втім дія цього інструменту є лімітованою, бо державам-членам ЄС і державам-претендентам митно-тарифну політику «диктує» ЄС, що зужитковує механізм анулювання мит та скорочення загального рівня тарифного захисту [45].

Якраз із підписанням Угоди про асоціацію з ЄС постала потреба оцінки зміни діяння митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність України, адже регулювання ЗЕД в Україні в цілому виконується з ціллю:

- постачання збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку нашої країни;
- мотивування прогресивних структурних змін в економіці, а також зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів ЗЕД України;
- продукування найбільш принагідних умов для введення економіки України в комплекс світового поділу праці та її апроксимації до ринкових структур розвинених закордонних держав.

Доцільно зазначити, що нині процес інтеграції у світову економіку виходить євроорієнтованим, Угода про асоціацію є ваговитим етапом на маршруті до євроінтеграції та набуття Україною статусу повноправного члена Європейського Союзу в прийдешньому. Тому вимагає дефініції роль країни у регулюванні ЗЕД, а саме за допомогою митно-тарифних інструментів, адже вжиток ринкових інструментів та піднесення вільної торгівлі є перевагою пристосування економік держав-учасниць.

Опрацювавши досвід світових криз, визнаємо, що відхилити державне втручання у піднесення економік неспромога, втім державне регулювання слід

перенести на новий рівень та здобути не імперативного, а декларативного та дискреційного характеру.

Для наступного поліпшення митної політики України та з ціллю виконання вимог ЄС до митного законодавства і митних процедур у лютому 2015 року було організовано Дорожню карту євроінтеграційних реформ, які формулюють і реформування митної справи [14].

Розробка таких дорожніх карт є стандартним досвідом більшості держав ЄС, вони є одним із найдієвіших методів державного регулювання різних сферах економіки. Дорожня карта євроінтеграційних реформ у митній сфері була утверджена з ціллю здійснення ряду кроків, які добродіятимуть майбутній євроінтеграції митної політики.

Вагому роль у ході реформування виконують міжнародні програми та організації у галузі постачання митної безпеки, що добродіють обміну інформацією з ціллю розбудови інституціональної можливості, потрібної для пристосування національного законодавства, та державному управлінню інституціями для їхньої успішної роботи в ЄС; введенню масштабного правового доробку ЄС і зменшенню перехідного періоду, економічному та соціальному зближенню [22].

Порівняльний аналіз досвіду держав Організації економічного співробітництва і розвитку та України продемонстрував, що за період з 2005 р. до нинішнього періоду здійснилось зменшення тарифів в Україні на 29,73%, а у державах ОЕСР воно сталось дещо нижчими ритмами – на 15,36%. Втім, доцільно зазначити, що сама частка податків на ввезення в обсягах імпорту є значно меншою та складала 0,26 % на початок 2016 р. , що майже у 6 разів менше за тотожне значення в Україні. Що торкається податків на експорт, то простежується загальносвітова тенденція до їх зменшення або й повного анулювання.

За час із 2005 р. частка податків на експорт у валовому обсязі експортованої продукції і послуг зменшилась на 88,08% та являла 0,03% на початок 2016 р. в Україні, а у більшості країн ОЕСР ці податки взагалі майже

неприсутні, вони залишились тільки у таких державах, як Австралія та Норвегія, і являють 0,0047% та 0,021% експорту відповідно [31].

Отож, у майбутньому реформи митної політики мають бути націлені на зменшення фіскальної функції митної системи та збільшення ролі таких функцій, як скорочення процедур міжнародної торгівлі; уніфікація митних процедур на національному та міжнародному щаблях; ревізія заходів тарифного і нетарифного регулювання; захист прав інтелектуальної власності; інтегроване управління рубежами; міжнародне митне співробітництво на всіх рівнях; контроль транзитних перевезень; експортний контроль тощо

Як наслідок, слід зауважити, що митно-тарифне регулювання є тим захисним механізмом, який так необхідний для українського товаровиробника в умовах євроінтеграційного напрямку розвитку та збільшення міжнародної конкуренції.

Здійснена розвідка деталізує коло проблем у митній сфері України та напрямів їх розв'язання, а саме:

- інституційного характеру – зведення монолітної та узгодженої системи митних органів, продуктивної територіальної структури;
- кадрового характеру – визначення кола повноважень, кваліфікації і професійної підготовки кадрового складу митних органів;
- функціонального характеру – збільшення ефективності їхнього функціонування шляхом автоматизації діяльності, полегшення митних процедур та постачання їхньої прозорості, поліпшення матеріально-технічної бази, обладнання тощо;
- тарифного характеру – гармонізація ставок мита і апроксимація до вимог європейської спільноти.

В цілому, введення вказаних вище заходів абсолютно узгоджується з знадобами національної безпеки і добродіятиме покращенню митної та зовнішньоекономічної безпеки.

Реформування митного тарифу є більш тонким завданням та вимагає оцінки діяння цих реформ на бюджетно-податкову безпеку.

Система цих реформ дасть спромогу постачити безпеку національних інтересів у митній галузі та добродіятиме процесу євроінтеграції, збільшенню конкурентоспроможності економіки України та її стану у світовому рейтингу провадження бізнесу завдяки виготовленню принагідних умов для міжнародної торгівлі. У майбутньому виконати на практиці вимоги ЄС до України та здобути успіху в реформуванні базових курсів митної політики ймовірно тільки за умови формування конкретного бачення формату й умов діяльності митних органів із майбутнім узгодженням ходу їх реструктуризації. Це дасть спромогу збільшити рівень системності та координувати вплив митних органів.

Висновки до Розділу 1

Здійснене дослідження теоретичних основ системи митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності дало можливість означити такі висновки:

1. Розвідка еволюційного розвитку системи митно-тарифного регулювання дало перспективу окреслення того, що історично першим його компонентом було мито. З піднесенням державної централізації, міжнародного поділу праці і міжнародної торгівлі, мито набирає характеру податку на зовнішню торгівлю та генерує об'єктивно спричинену систему економічних взаємин – митний тариф. До XVIII ст., як результат поглиблення рівня і якості торговельно-економічних взаємозв'язків, круг митного тарифу і мита постають інші компоненти: митна вартість, розвинута товарна номенклатура, інститут країни походження товарів. Отож, постає весь механізм митно-тарифного регулювання.

2. Сутнісний розбір митно-тарифного регулювання дав можливість розкрити його як економічну складову державного регулювання зовнішньої торгівлі продукцією, що базується на митному тарифі та реалізує вартісний вплив на ціну товарів, які рухаються через митний кордон з ціллю створення дієвого балансу ринкових конкурентних прерогатив і надходження платежів до державного бюджету.

3. В межах структурної детермінації митно-тарифного регулювання помічено факт дискусійних питань щодо класифікаційної належності елементів регулювання зовнішньоторговельної системи, що за певними економічними ознаками тотожні до мита. За результатами аналізу притаманних ознак імпортерних ПДВ та акцизу і з огляду на їх зовнішньоторговельну націленість розкрито, що визначені елементи зовнішньорегулятивної системи є податками на зовнішню торгівлю в системі економічного інструментарію нетарифного регулювання. Митний збір, як неподаткова категорія, а плата за митні послуги також входить до економічного інструментарію нетарифного регулювання. Затим, означено, що компонентами системи тарифного регулювання є явища, які мають економічні підвалини, щільний зв'язок та не можуть бути інструментами тарифного регулювання відділено. Тому до системи елементів тарифного регулювання входять: мито, митний тариф, митну вартість та країну походження товару.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МИТНО-ТАРИФНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ АСОЦІАТИВНОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС

2.1. Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання

Митно-тарифні методи регулювання є базою регулювання країною зовнішньоекономічної діяльності. Вони є історично первинним інструментом протекціонізму і налагодження зовнішньої торгівлі. Митно-тарифне регулювання має значне діяння на динаміку показників експортно-імпортової діяльності та валових економічних параметрів національних економік. Виняткового значення у цьому аспекті отримує дослідження питань та проблемних чинників лібералізації митно-тарифного регулювання. Полегшення та послаблення митно-тарифних обмежень на модерному етапі розвитку світової економічної системи аналізується як неминуча передумова входження держави до світового господарства та постачання розвитку її зовнішньоторговельної діяльності. Потреба у вжитку митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється в тому, що стан зовнішньоторговельного балансу безпосередньо обумовлена від успішності застосування даних методів [42].

Платіжний баланс у серпні 2021 року (за попередніми відомостями, за методологією шостого видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції) Профіцит поточного рахунку платіжного балансу в серпні складав 205 млн дол. США (у серпні минулого року – 607 млн дол. США).

За діями поточного рахунку без зважання на реінвестовані доходи профіцит являв 768 млн дол. США зіставляючи з 655 млн дол. США в серпні минулого року. За січень – серпень 2021 року дефіцит поточного рахунку складав 0.8 млрд дол. США (у січні – серпні 2020 року профіцит налічував 4.7 млрд дол. США). Без зважання на реінвестовані доходи профіцит являв 3.8

млрд дол. США (за вісім місяців 2020 року – 4.0 млрд дол. США). Експорт товарів збільшився в 1.5 раза (аналогічно, як і в липні), а їх імпорт – в 1.4 рази (у липні – на 35.9%). Зіставляючи з попереднім місяцем експорт продукції зріс на 13.2%, тоді як їх імпорт збільшився на 2.5%. Експорт товарів складав 5.9 млрд дол. США [31].

Проглядало збільшення експорту за такими головними товарними групами: чорними та кольоровими металами – у 2.1 рази (у липні – у 2.2 рази); продовольчими товарами – на 26.2% (у липні – на 16.9%); мінеральними продуктами (а також рудами) – у 2.2 рази (у липні – у 2.4 рази); продукцією хімічної промисловості – у 2.0 рази (у липні – на 19.1%); деревиною та виробами з неї – в 1.5 рази (у липні – в 1.6 рази); промисловими виробами – на 32.1% (у липні – на 27.2%). Одночасно зменшився експорт продукції машинобудування – на 5.6% (у липні – збільшився на 12.3%). За січень – серпень 2021 року найбільше в номінальному вимірі підійнявся експорт до держав ЄС (на 5.1 млрд дол. США, або в 1.6 рази) та Азії (на 2.7 млрд дол. США, або 23.8%).

Таблиця 2.1

Динаміка та структура надходжень до Державного бюджету протягом 2008-2020 рр.

Роки	Доходи державного бюджету, млрд. грн.							Частка ввізного мита, %			
	Усього	Податкові надходження					Неподаткові надходження	Інші надходження	У загальній сумі надходжень до бюджету	У сумі податкових надходжень	У сумі непрямих податків
		Усього	В т.ч. непрямі податки								
			Усього	ПДВ	Акцизний податок	Ввізне мито					
2008	67,9	48,6	25,5	14,8	6,7	4,0	17,8	1,5	5,9	8,2	15,7
2009	103,7	80,3	47,7	33,8	7,9	6,0	22,3	1,2	5,8	7,5	12,6
2010	131,9	103,9	65,9	50,4	8,5	7,0	26,6	1,4	5,3	6,7	10,6
2011	161,6	127,8	79,5	59,4	10,5	9,6	30,9	2,8	5,9	7,5	12,1
2012	224,0	183,7	116,7	92,1	12,7	11,9	37,0	3,3	5,3	6,5	10,2
2013	217,6	159,6	112,2	84,6	21,3	6,3	55,6	2,3	2,9	3,9	5,6
2014	233,4	179,5	122,5	86,3	27,6	8,6	52,4	1,9	3,7	4,8	7,0
2015	311,9	261,6	173,6	130,1	33,0	10,5	49,1	1,2	3,4	4,0	6,0
2016	344,7	374,7	189,1	138,9	37,2	13,0	68,3	1,7	3,8	4,7	6,9
2017	337,6	262,8	176,9	128,3	35,3	13,3	72,9	2,0	3,9	5,1	7,5
2018	355,0	280,2	192,9	136,0	44,5	12,4	68,4	6,4	3,5	4,4	6,4
2019	531,6	409,4	281,5	178,5	63,1	39,9	120,0	4,2	7,5	9,7	14,2
2020	612,1	503,9	315,7	235,6	90,1	20,0	103,6	4,6	3,3	4,0	5,8

Опосередковано розглянути результативність митно-тарифного регулювання дає спромогу розрахунок індексу введення держав в міжнародну торгівлю (ETI, The Enabling Trade Index), запропонований експертами Світового економічного форуму . Відповідний індекс оприлюднюється у Глобальному звіті з міжнародної торгівлі (GETR, The Global Enabling Trade Report) раз на два роки з 2020 р. [32]. Індекс є композиційним показником, що налічується із субіндексів, які репрезентують стан певних факторів добродії зовнішній торгівлі. Зміст індексу є базою для оцінювання рівня включення держав в міжнародну торгівлю та позначає результативність їх зовнішньоторговельної політики у значенні застосовуваних інструментів тарифного та нетарифного захисту. Фактори оцінювання зосереджено за чотирма групами: доступ до ринку (market access), адміністрування на рубежі (border administration), інфраструктура (infrastructure), діловий осередок (operating environment). За кожним із субіндексів надається оцінка та формується загальне значення індексу введення держав в міжнародну торгівлю в наслідку агрегації чинників в діапазоні від 1 (найгірша) до 7 (найкраща). Розбір структури індексу ETI (табл. 2.2.) вказують на те, що стану митно-тарифного регулювання в державі відгукується значенню першого субіндекса, тоді як інші чотири субіндекси дають можливість оцінити рівень нетарифних перешкод.

У 2016 р. індекс введення в міжнародну торгівлю було розраховано для 136 економік світу, на які в цілому припадають 98% світового валового продукту та 98,3% світової торгівлі.

Розглянемо значення індексу введення в міжнародну торгівлю на зразкові статистичної вибірки держав з різним рівнем та рухом економічного розвитку. Індекс введення в міжнародну торгівлю ЄС визначено на базі усереднення крайніх позицій держав-членів, якими є Австрія з найкращими значеннями індексу (7-ма позиція у 2020 р. при значенні індексу 5,52 та 9-та позиція у 2019

р. при значенні індексу 5,35) та Болгарія з найнижчими (53-тя позиція у 2016 р. при значенні індексу 4,54 та 50-та позиція у 2019 р. при значенні індексу 4,53).

Таблиця 2.2

Будова індексу введення держав в міжнародну торгівлю у 2020 р.

Дані зовнішньої торгівлі України, 2013–2020 роки

Субіндекс А: доступ до ринку (market access)		Субіндекс В: адміністрування на кордоні (border administration)	Субіндекс С: інфраструктура (infrastructure)			Субіндекс D: ділове середовище (operating environment)
Складова субіндекс у А.1: доступ на внутрішній ринок (domestic market access)	Складова субіндекс у А.2: доступ на зовнішні ринки (foreign market access)		Складова субіндексу С.1: доступність та якість транспортної інфраструктури (availability and quality of transport)	Складова субіндексу С.2: доступність та якість транспортног о сервісу (availability and quality of transport services)	Складова субіндексу С.3: доступність та рівень використання інформаційно - комунікаційн их технологій (availability and use of ICTs)	
6 індикаторів	2 індикатори	13 індикаторів	7 індикаторів	6 індикаторів	7 індикаторів	16 індикаторів
Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7

Як помітно з таблиці, в абсолютній більшості держави вдосконалили свої позиції в рейтингу та, адекватно, підвищили значення індексу порівнюючи з 2019 р. Очікувано, що держави статистичної вибірки з розвинутою економікою мають більш гінке значення індексу, ніж будь-яка з держав, що розвивається. З обраних для розбору розвинутих економік тільки ЄС незначно знизив свої усереднені позиції в рейтингу, що вказує про недостатній прогрес лібералізаційних процесів в Європі.

В цілому 20 перших позицій у рейтингу держав за рівнем введення в міжнародну торгівлю займають розвинуті країни, а Чилі, що знаходиться на 21-й позиції, чинно до класифікації Міжнародного валютного фонду, станом на жовтень 2020 р. є керманічом серед держав, що розвиваються, за темпами економічного розвитку. Це значитиме, що побутує взаємозв'язок між рівнем економічного піднесення та ступенем введення держав в міжнародну торгівлю. При цьому розвинуті економіки постачають свої високі позиції в рейтингу не

лише й не стільки за рахунок невисоких тарифів, але й завдяки сприятливості регулятивних, адміністративних, інформаційних та інфраструктурних факторів для експортно-імпоротної діяльності.

Україна є однією з небагатьох держав, що ліквідувала у 2020 р. свої позиції у рейтингу залучення в міжнародну торгівлю зіставляючи з 2019 р., зменшивши місце в рейтингу з 84 до 95 та значення індексу з 4,02 до 3,97 адекватно. Це розуміється здебільшого погіршенням оцінок держави за рядом чинників сприятливості її ділового осередку для реалізації зовнішньоторговельної діяльності.

Як вже було вказано, рівень тарифних перешкод держави дає спромогу оцінити субіндекс А, а саме його перший компонент А.1 (внутрішні тарифні перешкоди для імпортерів) та другу складову А.2 (зовнішні тарифні перешкоди для експортерів).

Позиції держав в рейтингу, відповідно до значень компонентів субіндексу А, мають безкомпромісно інший вигляд, ніж їх позиції у валовому рейтингу ЕТІ. А якраз не всі розвинуті держави знаходяться на більш високих позиціях рейтингу зіставляючи з державами, що розвиваються. Це свідчить, що окремі з розвинутих держав підтримують зберігати доволі високий рівень тарифного захисту внутрішніх ринків, додержуючись політики помірною протекціонізму у зовнішній торгівлі.

Вагомість компонента А.2 субіндексу А демонструють те, що з щонайменшими тарифними бар'єрами на зовнішніх ринках збуту зустрічаються експортери держав ЄС, тоді як, приміром, для України доступ на зовнішні ринки є набагато лімітованішим. Істотні розрізнення позицій держав статистичної вибірки за валовим рейтингом ЕТІ та компонентами його субіндексу А (А.1 та А.2) вказують на те, що підсумкове значення індексу обумовлене від комбінації рівня тарифних та нетарифних лімітів, які властиві певній державі під час реалізації зовнішньоторговельної діяльності. При цьому рівень тарифного захисту держави показує значення субіндексу А, тоді як інші

субіндекси безпосередньо або опосередковано відображають рівень нетарифних обмежень.

Для оцінювання ролі тарифних лімітів у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності держав Сторожук В. М. [42] пропонує застосовувати коефіцієнт значущості митно-тарифного регулювання, який рахується за формулою:

$$K_{ЗМТР} = \frac{A_{ЕПІ}}{ЕПІ},$$

де, $K_{ЗМТР}$ – значення коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання;

$A_{ЕПІ}$ – значення субіндексу A індексу залучення країни в міжнародну торгівлю (ЕПІ);

ЕПІ – значення індексу залучення країни в міжнародну торгівлю.

Якщо значення коефіцієнта є більшим за одиницю, можна допускати, що тарифні обмеження виконують більш вагому роль у зовнішньоторговельній політиці країни зіставляючи з нетарифними. Значення коефіцієнта, менше за одиницю, значить, що більше діяння на підсумкове значення ЕПІ для певної держави виробляють нетарифні обмеження. Аналізуючи результати розрахунку коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання для держав статистичної вибірки, а ще впорядковано держави за його значенням. Усі країни, для яких значення коефіцієнта переважає одиницю або є максимально наближеним до неї (окрім Ізраїлю), припадають до категорії держав, що розвиваються. Усе це засвідчує те, що країни, що розвиваються, відносять перевагу тарифним інструментам регулювання доступу на внутрішні ринки, позаяк високі тарифи продукують більш відчутні прозорі перешкоди для небажаного ввезення та захищають національних виробників.

Щодо нашої країни, то коефіцієнт значущості її митно-тарифного регулювання переважає одиницю (1,102015), що засвідчує про переважання тарифних знарядь регулювання над нетарифними у зовнішньоторговельній політиці країни. Також, як показує значення субіндексу $A.2$, для України доволі

високими є тарифні перешкоди входження на закордонні ринки (110-те місце в рейтингу зі 136).

Досить невисокі оцінки, надані експертами чинникам нетарифних обмежень в Україні (субіндекси B-D), породжують низьке підсумкове значення індексу ЕТІ держави (95-те місце зі 136, оцінка 3,97 при гранично ймовірній 7,0). Це значить, що опліч з подальшим скороченням тарифів істотного значення для України приймає елімінація непригожих чинників бізнес-середовища (насамперед, полегшення митних процедур та подолання корупції).

Отож, результати розрахунку індексу залучення в міжнародну торгівлю (ЕТІ) вказують на те, що Україна, всупереч дотриманню тенденції до лібералізації митно-тарифного регулювання, позбулася своїх позицій у рейтингу держав зіставляючи з 2019 р. Погіршення умов зовнішньоторговельної діяльності України породжуються здебільшого погіршенням оцінок держави за рядом факторів сприятливості її ділового осередку, що може бути асоційовано зі зростом певних видів нетарифних лімітів. Наслідки розрахунку коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання посвідчують те, що тарифні обмеження виконують більш істотну роль у зовнішньоторговельній політиці країни відносно нетарифних.

2.2. Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін

Динамічний розвиток світового господарства та глобалізація процесів підштовхує до аналізу методів державного регулювання зовнішньої торгівлі. Інтеграції держави в світовий економічний простір супроводжується вжитком митно-тарифних і нетарифних знарядь щодо вітчизняних виробників з побіжним збереженням національних інтересів за надходження закордонних товарів на ринок нашої країни. Українські товаровиробники весь час зустрічаються з непродуктивністю інструментів адміністративного впливу з боку уряду України та прямих і прихованих методів з боку держав-партнерів.

Інтеграція України в СОТ та підписання Угоди про асоціацію з ЄС потребує оцінки результативності методів регулювання зовнішньої торгівлі, їх пристосування до нових умов співпраці. Істотним є аналіз діяння регуляторних заходів зі зваженням на специфіку вжитку митно-тарифних і нетарифних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі в новітніх інтеграційних умовах.

Нині ставки ввізного мита затверджено Законом України «Про Митний тариф України» [37]. Специфічні ставки являють 1 % від валової кількості ставок і введені на алкоголь та тютюнові вироби, комбіновані ставки на зараз не встановлені.

Диференційованих пільгових та повних ставок у Митному тарифі України – 1357 ставок або 13 % від повних ставок (риба, алкоголь, текстиль), повні ставки використовують у разі неможливості вияснити країну походження товарів. Інтеграція України до СОТ у 2008 році [42] спонукав до лібералізації Митного тарифу України. Детальну інформацію про поточні ставки зведеного Митного тарифу України станом на 2017 показано у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Ввізне мито (пільгові ставки), що справляються з продукції, яка імпортується на митну територію України

Зведений митний тариф									
Ставки мита, %	0	0,1-5	5,1-10	10,1-15	15,1-20	20,1-25	По над 25	Специфічні ставки	Всього
Кількість тарифних підкатегорій, шт	3961	2915	2406	765	296	5	10	105	10463
Частка від усіх товарних підкатегорій, %	37,06	27,9	23	7,3	2,8	0,05	0,1	1	100
Середньоарифметична ставка по тарифних коридорах, %	-	3,9	8,9	13,2	19,9	25	48	-	-
Максимальний рівень ставки ввізного мита для пільгових адвалерних ставок: 50%									
Для найменувань груп 1-24:			50% (з яких на 0,3% товарних підкатегорій ввізне мито встановлено вище за 25%)						
Для найменувань груп 25-97:			25% (тільки 0,1 товарних підкатегорій)						
Середньоарифметична ставка Митного тарифу, %			4,9						

Відповідне рішення ухвалено Верховною Радою України 4 червня 2020 року при затвердженні нового Митного тарифу України (законопроект № 3228)

в першому читанні та в цілому. Закон України «Про Митний тариф України» вступає в дію 1 липня 2020 року.

Відповідно до Закону, ставки ввізного мита на товари не переростають, а визначено лише зміни, доповнення, уточнення кодів та описових частин певної продукції, приміток до товарних груп.

До Митного кодексу включено частину кодів, які перенумеровано, інтегровано або вилучено через низький масштаб торгівлі. У випадку сполучення кодів схожих товарів з різними ставками ввізного мита при виборі вирішального рівня мита взято до уваги об'єми торгівлі такою продукцією та зобов'язання перед СОТ.

Підсумковими та перехідними домінантами Закону встановлено, що позначення додаткових одиниць виміру та обліку числа товарів у тис. кВт год для товарних підкатегорій 2711 11 00 00, 2711 21 00 00 чинно до УКТ ЗЕД використовуються з 1 квітня 2021 року. На період з 1 липня 2020 року по 1 квітня 2021 року додаткові одиниці виміру та обліку числа продукції для товарних підкатегорій 2711 11 00 00, 2711 21 00 00 згідно з УКТ ЗЕД позначаються у тис. м³.

Законом визначено, що позначення кодів, назви, ставок мита та додаткових одиниць виміру та обліку для кодів товарів 2402 10 00, 2402 10 00 10, 2402 10 00 90, 2403 99 90, 2403 99 90 10, 2403 99 90 90, 3824 99 96 20 згідно з УКТ ЗЕД застосовуються з 1 січня 2021 року.

Законом прийнято таким, що утратив чинність, Закон України «Про Митний тариф України», крім позначень кодів, назви, ставок мита та додаткових одиниць виміру та обліку для кодів товарів 2402 10 00 00, 2403 99 90 00, 3824 90 97 90, які втрачають чинність з 1 січня 2021 року

Станом на 01.01.2020 року середньоарифметична ставка по Митному тарифу України являє 4,9 %, в тому числі на сільськогосподарські товари 1-24 груп УКТЗЕД 8,3 % та промислові товари 25-97 груп УКТЗЕД.

Пунктом 5 ст. 280 Митного кодексу вказано, що до товарів, які походять з України або з країн-членів СОТ, або з держав, з якими Україна уклала

двосторонні або регіональні угоди щодо режиму максимального сприяння, використовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлено законом.

До списку країн, чинно до якого Україною надається режим максимального сприяння (використовуються пільгові ставки Митного тарифу України), входять такі:

- держави СОТ (162 держави світу);
- держави, з якими Україною укладено торговельно-економічні угоди з наданням режиму граничного сприяння або національного режиму; список таких держав визначено Законом № 170.

Докладну інформацію про поточні пільгові ставки імпортованого мита зведеного Митного тарифу України станом на 01.01.2016 р. показано у табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Ввізне мито (пільгові ставки), що справляється з продукції, яка імпортується на митну територію України

Зведений Митний тариф України									
Ставки мита, %	0	0,1 - 5	5,1 - 10	10,1 - 15	15,1 - 20	20,1 - 25	Понад 25	Специфічні ставки	Усього
Число товарних підкатегорій, шт.	3962	2915	2406	765	296	5	10	105	10464
Частка від усіх товарних підкатегорій, %	37,86	27,86	23	7,31	2,83	0,05	0,1	1	100
Середньоарифметична ставка за тарифними коридорами, %	-	3,99	8,93	13,23	19,89	25	48	-	-

Максимальний рівень ставки імпортованого мита для пільгових адвалорних ставок - 50%.

Для найменувань груп 1 - 24:	50% (з яких на 0,3% товарних підкатегорій ввізне мито встановлено вище за 25%)
Для найменувань груп 25 - 97:	25% (тільки 0,1% товарних підкатегорій)
Середня ставка Митного тарифу, %	4,9

Повні ставки мита використовуються до такої продукції:

- товари походженням з держав, з якими Україною не укладено регіональні угоди про надання режиму максимального сприяння. Зокрема, це такі держави, як: Бутан, Вануату, Екваторіальна Гвінея, Еритрея, Ефіопія, Заїр, Західна Сахара, Західне Самоа, Ірак, Ємен, Кірібаті, Коморські острови, Лаос, Ліберія, Мідусейські острови, Мікронезія, Науру, Острів Уейк, Сан-Томе и Прінсіпі, Сейшельські Острови, Сомалі, Судан, Східний Тімор, Тувалу, Фарерські та Фолклендські острови;

- товари, які імпортуються громадянами, якщо сумарна фактурна вартість товарів переважає еквівалент 10 000 євро;

- товари за товарними позиціями 8701 - 8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, які імпортуються на митну територію України громадянами;

- продукція, за якою неможливо означити державу її походження.

У Митному тарифі України тарифні підкатегорії (десятизначні коди УКТ ЗЕД), за якими пільгові та повні ставки сходяться, складають 87%. За іншими тарифними підкатегоріями повні ставки переважають рівень пільгових ставок (продукція легкої промисловості).

Положення розділу II Митного кодексу, що регулюють питання дефініції країни походження, відгукуються вимогам Угоди СОТ про правила походження продукції і вимог спеціального додатка К до Міжнародної конвенції про полегшення і гармонізацію митних процедур.

Сертифікат про походження товару (загальна форма) - це документ, який однозначно вказує про державу походження продукції та виданий компетентним органом даної держави або країни експорту, якщо в державі експорт сертифікат видається на підставі сертифіката, виданого компетентним органом у державі походження продукції.

У випадку втрати сертифіката призначається його офіційно завіреним дублікат.

Засвідчена декларація про походження товару - це декларація про походження продукції, засвідчена державною організацією або компетентним органом, призначеними відповідними повноваженнями.

Декларація про походження товару - це письмова заява про державу походження продукції, виконана через експорт товару виробником, продавцем, експортером (постачальником) або іншою компетентною особою на комерційному рахунку чи будь-якому іншому документі, який торкається товару.

Сертифікат про регіональне найменування товару - це документ, який засвідчує, що продукція чинна дефініції, притаманному для певного регіону держави, та виданий компетентним органом узгоджено із законодавством держави експортування товару.

Модерні зовнішньоторговельні взаємини між Україною та ЄС удосконалюватимуться в умовах отримання чинності Угоди про асоціацію. Чинно до її домінант сторони повинні анулювати більшість ввізних мит у двосторонній торгівлі протягом перехідного періоду, який побутуватиме для ЄС протягом семи років (до 2023 р.), а для України – впродовж десяти (до 2026 р.). По завершенні перехідного періоду ЄС анулює для українських виробників мита для 95,8% товарних груп. Українською стороною в результаті буде скасовано мита для 96,5% товарних груп. В наслідку аналізу Угоди, були виділені головні переваги та недоліки митно-тарифного регулювання України з державами Європейського Союзу.

Як показують дані таблиці 2.5, угода про ЗВТ+ віщує асиметричну тарифну лібералізацію з боку ЄС на користь України. Процес взаємного відкриття ринків здійснювався асиметрично: з боку ЄС було моментально анульовано мита для 94,7% тарифних ліній промислових товарів і 82,2% тарифних ліній продукції сільського господарства, тоді як Україна поки ввела преференційний режим тільки для 49,2% продукції за всією товарною номенклатурою.

Таблиця 2.5

Динаміка лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС чинно до положень поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі

Товарні групи	Середньоарифметичні ставки імпортного мита, %					
	Базові ставки		З моменту набуття чинності угоди		По закінченні 10-річного перехідного періоду	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією номенклатурою	4,95	7,6	2,42	0,5	0,32	0,05
Продовольчі товари (групи HS 01-24)	9,24	19,8	6,77	0,6	1,38	0,24
Непродовольчі товари (групи HS 25-97)	3,67	3,9	1,12	0,5	0,0	0,0

Належним чином звідали змін і пропорції у рівні тарифного захисту між сторонами: середньоарифметична ставка імпортованого мита на європейську продукцію в Україні скоротилась з 4,95% до 2,42%, в той час як зі сторони ЄС – з 7,6% до 0,5%. По завершенні 10-річного перехідного періоду Україна збереже за собою остаткові рівні імпортованих мит для 8,7% сільгосппродукції, що у результаті надасть їй дещо вищий рівень тарифного захисту.

Для більшої результативності використовуваних заходів державного регулювання з включенням вказаних зовнішньоекономічною політикою пріоритетів гоже проаналізувати діяння тарифних і нетарифних заходів на динаміку та ефективність міжнародної торгівлі продукцією.

Таблиця 2.6

Тарифні індекси обмеження торгівлі України та ЄС

Товарні групи	TTRI (тарифний індекс обмеження торгівлі), %					
	Базові ставки		З моменту набуття чинності угоди		По закінченні 10-річного перехідного періоду	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією номенклатурою	4,01	4,71	2,42	3,65	0,46	3,48
Продовольчі товари (групи HS 01-24)	7,03	19,44	15,64	6,19	3,5	15,56
Непродовольчі товари (групи HS 25-97)	3,56	0,71	1,86	0,2	0,0	0,0

В таблиці 2.6. подано значення та зміна тарифних індексів обмеження торгівлі України та ЄС чинно до положень ЗТО+ в межах Угоди про асоціацію [31]. Дані таблиці 2.6. показують, що реальний процес тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС здійснюватиметься симетрично з стабільним переважанням рівня захисту з боку європейських партнерів. Зіставлення тарифного індексу лімітування торгівлі України та ЄС чинно до базових ставок за всією товарною номенклатурою демонструє, що в 2013 році він складав 4,01 % для України і 4,71 % для ЄС. Взаємна лібералізація зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС, з миті набуття чинності Угоди про асоціацію, постачає рівень адекватно 2,42 і 3,65 %, а після завершення перехідного періоду торговельний захист для країн ЄС являтиме 3,48 % наспроти 0,46 % для України.

Зазначимо, що наступний розвиток української економіки багато у чому буде обумовлений від націленості митного регулювання. Методологія дефініції митних тарифів, розмір тарифних квот, умов та порядку їх вжитку повинні першочергово постачати інтереси вітчизняних товаровиробників. Тому, спільно з іншими важелями державного управління, варто застосувати регламентаційні вимоги СОТ. Говориться про перспективу подальшого підняття Україною тарифів у межах їх зв'язаного рівня чинно до домовленостей в рамках СОТ. Нині на рівні, меншому за зв'язаний, в Україні являються тарифні ставки по 2615 товарних позиціях (23,6 % від валового числа), із них 14,4 % – продовольчі, 85,6 % – непродовольчі товари . Як результат, середньоарифметичний зв'язаний тариф для України являє 5,84 %, тоді як відповідна майже діюча ставка становить 4,95 % [31].

Таблиця 2.7

Обсяги «тарифних вод» держав світу за групами чинно до зв'язаних тарифів та до реального рівня через укладання двосторонніх угод про преференції в торгівлі

Групи країн	Обсяг «тарифних вод», %	
	Відповідно до зв'язаних тарифів СОТ	Реальний рівень
Розвинені країни	4,7	2,0
Країни Східної Азії	14,6	4,2
Країни Латинської Америки	32,2	15,1
Країни Південної Азії	25,9	16,5
Країни Тропічної Африки	21,8	16,9
Країни з перехідною економікою	5,3	1,5
Країни Близького Сходу і Північної Африки	17,0	7,5

Гранична поширеність угод про ЗВТ у світі на модерному етапі породила те, що реальний простір для маневру в тарифній політиці держав переважно є понад два рази нижчим зіставляючи з тим, що надається в межах багатосторонніх угод СОТ (табл. 2.7).

Як помітно з відомостей таблиці 2.7, дійсний обсяг «тарифних вод» для держав з перехідною економікою є найнижчим серед усіх держав світу і складає 1,5 % зіставляючи з окресленим в рамках СОТ рівнем у 5,3 %. Тому зрозуміло, що анулювання більшості тарифних ставок в рамках домовленостей про ЗВТ+ для групи держав, торгівля з якими становить третину зовнішньоторговельного обороту України, фактично зумовить до нівелювання інструменту зв'язаних тарифів СОТ та гнучкості у реалізації вітчизняної митно-тарифної політики. Адже ЄС вважається одним із світових центрів застосування нетарифного протекціонізму. Частка тарифних ліній, що підходять під дію хоча б одного нетарифного заходу в ЄС складає 90%, під дію цих заходів входить 86% європейського імпорту, а міжнародну торгівлю однією товарною позицією лімітують в середньому 3,78 нетарифні заходи.

Вказані зміни природно позначилися на динаміку потоків продукції і послуг між ними. Частка держав ЄС у зовнішньоторговельному обороті України збільшилась з 37,5% у 2018 р. до 39,9% у 2019 р. (рис. 2.4.) та до 39,2% за підрахунками I кварталу 2020 р.

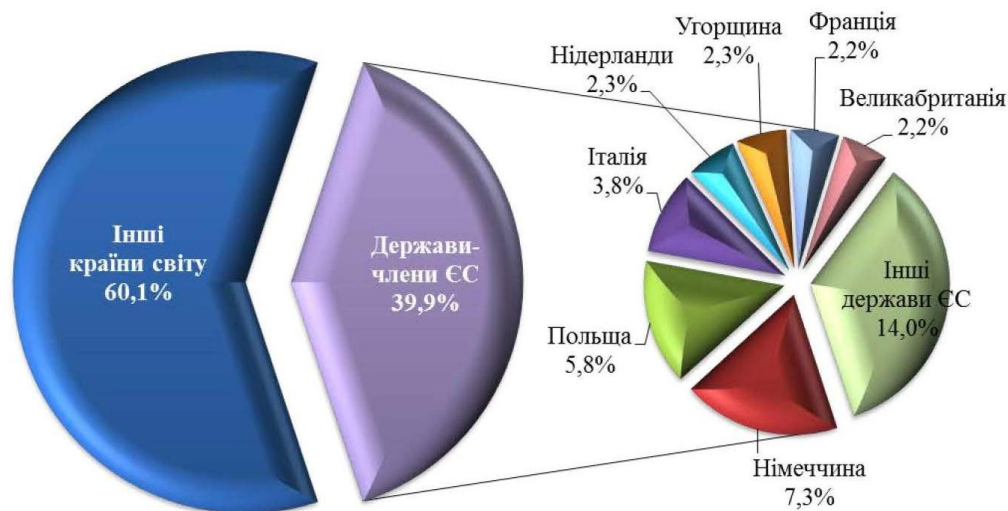

Рис. 2.4. Країни ЄС у зовнішньоторговельному обороті України (2020 рік)

Побіжно простежується тенденція до зменшення розриву між експортними й імпортними поставками – коефіцієнт покриття імпорту експортом збільшився з 0,67 у 2018 р. до 0,88 у 2019 р. та до 0,91 за підрахунками I кварталу 2020 р. (рис. 2.5.)

Чинно до статистичних даних, Україна вивозить в ЄС велику частину сировинних товарів, а точніше: 43 % антрациту, 42 % чавуну, 39 % феросплавів і 20 % сталевих прокатів [12]. Торгівля цією продукцією має сприятливий режим, а середньоарифметична ставка тарифу на їх імпорт у ЄС складає майже 1 %. Це один з небагатьох видів товарних груп, які мають можливості зростання вітчизняного вивезення на європейські ринки. Що торкається продукції сільського господарства, то дозвіл на вивезення від ветеринарних служб ЄС здобули вітчизняні виробники продукції птахівництва – м'яса птиці та ячного порошку, деяких видів молочних продуктів.

Втім вкрай більшу заваду для виходу вітчизняних виробників на європейський ринок являють технічні перешкоди у торгівлі та санітарні і фітосанітарні заходи. Пристосування до вимог якості і безпеки товарів, передбачених цими ТБТ і СФЗ, є нелегким, тривалим і витратним ходом, який обтяжує вихід на європейські ринки більшості потенційних українських постачальників. Приміром, вихід вітчизняних виробників м'яса птиці на ринок ЄС виживав впродовж п'яти років. Як результат, попри надані безмитні

тарифні квоти європейський ринок молочних продуктів, баранини, свинини і яловичини де-факто застається закритим для продуцентів з України. За 3,5 роки дії цих квот (починаючи з квітня 2021 р.) вивіз до ЄС за вказаними товарними групами так і не рушив.

Зі завезеними операціями становище ще більш ускладнене – вони очікують близько 240 годин і вимагають оформлення документів на 312 дол. США. Для зіставлення варто зауважити, що середня тривалість зовнішньоторговельних операцій в більшості держав ЄС не переважає 1 години, а обумовлені з ними надлишкові витрати неprisутні загалом.

Враховуючи вказані проблеми варто виокремити наступні пріоритети піднесення зовнішньоекономічних взаємин України з ЄС:

- введення всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фіто- санітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом;
- виготовлення механізмів для підняття результативності та прозорості митного оформлення та інших процедур у галузі митного контролю, чинно до зобов'язань України за Угодою СОТ про полегшення процедур торгівлі;
- відкриття торговельних представництв України в державах ЄС з ціллю активізації тривалих торговельно-економічних взаємин між представниками українського і європейського бізнесу.

2.3. Дієвість митно-тарифного регулювання у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки України в умовах асоціативного членства в ЄС

Протягом останніх років в Україні здійснилась зміна вектора зовнішньоекономічної політики та збільшились роль і вагомість євроінтеграційних аспектів розвитку. Всесвітні економічні кризи та військові конфлікти являють, обіч із внутрішніми конфліктами та суперечностями економічної системи, зовнішні ризики економічній та національній безпеці, лімітуючи економічні ресурси та породжують нерівномірність їх ділення між

учасниками соціально-економічних взаємин, нестійкість економічного осередку, а отже, актуалізують питання зміцнення економічної безпеки України. У цих умовах пронизливо виникає питання вираження і систематизації зовнішніх та внутрішніх ризиків економічній безпеці країни, зокрема специфічної ваги отримують питання ідентифікації небезпек у митній галузі. Митно-тарифне регулювання, виконуючи вплив на бюджетну безпеку, здійснює, з однієї сторони, фіскальну функцію митних платежів, з іншої, маючи регулювальний потенціал митних платежів, є знаряддям впливу на зовнішньоекономічну функцію [41]. В цілому постачання митної безпеки зумовлене з виявленням, попередженням та нейтралізацією зовнішніх і внутрішніх небезпек національній безпеці. Тому робота митних органів з ціллю створення принагідних зовнішньоекономічних умов для постачання сталого розвитку України криється у виконанні певних заходів у визначених галузях суспільного життя [23, с. 54–55]:

1) у галузі державної безпеки – відпрацювання результативної системи контролю за поставками продукції і технологій оборонного призначення і подвійного застосування; участь у міжнародній співпраці з ціллю протидії з міжнародною злочинністю, тероризмом, підпільною міграцією;

2) у галузі безпеки державного рубежу України – поглиблення транскордонного співробітництва з сусідніми країнами;

3) в економічній галузі – збільшення конкурентоспроможності національної економіки; постачання умов для постійного економічного зростання; збільшення участі України у міжнародному поділі праці; захист внутрішнього ринку від недоброякісних ввезень – поставок товарів, які можуть заподіяти шкоди національним виробникам, здоров'ю осіб та навколишньому природному середовищу; піднесення експортного потенціалу держави; поглиблення входжень у європейську і світову економічну систему та активізація участі в міжнародних економічних і фінансових угрупованнях;

4) в екологічній сфері – недопущення неконтрольованого імпорту в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб, небезпечних для осіб, тварин, рослин, організмів тощо.

Митний компонент виконує головну роль у ході постачання економічної безпеки в цілому та фінансової безпеки зокрема. Він націлений на захист національних економічних інтересів у зовнішньоекономічній і фінансовій галузях побіжно. Заходи щодо здійснення взаємин між Україною та Європейським Союзом з приводу асоціації визначилися головним стратегічним вектором соціально-економічних реформ в Україні. Вказані реформи є цілісними та конкретно окреслюють сфери реформування, однією з яких є митне реформування як компонент державного регулювання у секторі зовнішньоекономічних взаємин. Європейський Союз та Україна зголосились надати один одному преференційний режим у торгівлі продукції [5, с. 20]. Митний тариф включає майже 2/3 зовнішньоторговельного обігу розвинених держав. Щодо основної функції митного тарифу у постачанні зовнішньоторговельного захисту країн, як зауважувалось, цю функцію вкрай суттєвіше беруть на себе нетарифні заходи. Проте митні тарифи не полишають здійснювати низку вагомих функцій у системі зовнішньоторговельної політики держав, а саме: вирівнювання умов міжнародної конкуренції та налагодження діяльності суб'єктів ЗЕД з національними економічними інтересами [18, с. 48].

Показниками рівня тарифного захисту національних ринків є: середньоарифметична ставка режиму максимального сприяння, що використовується до держав-членів СОТ; середньозважена ставка мита, яка включає зміни товарної структури ввезень; зв'язана (гранична) ставка мита та середній тариф за наслідками торгівлі. Рух середньозваженого тарифу РНС України відповідає тенденції до скорочення рівня митного захисту національних ринків у межах процесів зовнішньоторговельної лібералізації.

Україна зіставляючи з іншими державами має значення середньозваженого тарифу майже на рівні розвинених держав, тоді як країни,

що розвиваються, здебільшого використовують суттєво вищу ставку середньозваженого тарифу (усереднено 5,7 %).

Загалом митний захист агропромислової продукції є вищим зіставляючи з промисловою продукцією – як у тарифному розкладі України, так й її головних зовнішньоторговельних партнерів. Достатньо високий рівень тарифного захисту агропромислової продукції відгукується традиційній для більшості держав політиці захисту аграрного сектора та подукування перешкод для входу на національні ринки агропродовольчих ввезень, навіть за умов загальної тенденції до лібералізації світової торгівлі та МТР.

Максимально захищеною товарною групою, з точки погляду числа безмитних позицій у тарифному розкладі абсолютної більшості держав, вводячи Україну, є молочні продукти – від 0 % (Україна, ЄС, Китай, Туреччина, Індія, Канада) до максимальних 20 % (Єгипет), найменш захищеною – бавовна (80–100 % безмитних позицій у більшості держав). Найменш лібералізованим, з точки погляду числа безмитних позицій, дозволено вважати рівень тарифного захисту сільськогосподарської продукції в Індії (0 -13,6 % безмитних позицій, за виключенням бавовни – 80 %). Найбільш лібералізованими є ринки агропромислової продукції Ізраїлю (за численними товарними групами числа безмитних позицій переважає 50 % з наближенням до 100 %).

Про лібералізацію митно-тарифного регулювання говорить також динаміка числа безмитних позицій у системі митного тарифу України впродовж 2007–2016 рр. Число безмитних позицій у тарифному розкладі України, яка у 2007 р. складала 30,69 % від валової кількості позицій, впродовж останніх років (починаючи з 2011 р.) являла 38,11–38,35 % для держав, що зужитковують режимом найбільшого сприяння, та 32,58–32,81 % для держав із валовим режимом .

Крім того, про високий рівень лібералізованості зовнішньої торгівлі України вказує максимальна частка у системі тарифного розкладу позицій, ставка мита на які являє 0,1–5 %, тобто є доволі невисокою. Відповідна частка є практично аналогічною як для загального режиму, так й для режиму

максимального сприяння, та впродовж останніх років (починаючи з 2013 р.) складає відповідно 28,45–28,84 % та 28,13–28,51 % від загального числа позицій.

Лібералізація вітчизняного зовнішньоторговельного режиму здійснюється, в тому числі, в курсі підписання Україною дво- та багатосторонніх домовленостей про вільну торгівлю. Натомість, з 01.01.2016 Російською Федерацією в односторонньому порядку пригальмовано дію Угоди про вільну торгівлю з Україною, а точніше, відносно вжитку ставок ввізного мита режиму максимального сприяння щодо продукції українського походження. Тарифна лібералізація в рамках угод з преференційним режимом узвичаєно є більш істотною, зіставляючи з тотожними зобов'язаннями зовнішньоторговельних партнерів у рамках СОТ, що демонструють ставки імпорتنих мит України чинно до угод про вільну торгівлю (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Чинні тарифні зобов'язання України в рамках угод про вільну торгівлю, %

Партнери в рамках угод	Середньоарифметичний тариф			Частки безмитних позицій у відповідній категорії		
	усі товари	с/г продукція	пром. продукція	усі товари	с/г продукція	пром. продукція
Режим найбільшого сприяння	4,9	9,6	3,6	37,9	14,9	43,9
ЄС	2,7	7,5	1,1	70,9	35,6	82,6
ЄАВТ	1,7	7,1	0,3	78,5	17,7	94,7
Ісландія	1,7	7,1	0,3	78,5	17,7	94,7
Норвегія	1,7	7,3	0,3	78,5	17,6	94,7
Швейцарія	1,7	7,4	0,3	78,4	17,2	94,7
СНД						
Вірменія	0	0	0	100	100	100
Білорусь	0	0	0	100	100	100
Казахстан	0	0	0	100	100	100
Киргизстан	0	0	0	100	100	100
Молдова	0,1	0,3	0	99,7	98,6	100
Азербайджан	0	0	0	100	100	100
Таджикистан	0	0	0	100	100	100
Туркменістан	0	0	0	100	100	100
Узбекистан	0	0	0	100	100	100
Інші угоди						
Македонія	0,5	2,0	0,0	94,6	19,8	74,8
Чорногорія	0,1	0,4	0	99,6	98,0	100
Грузія	0	0,2	0	98,9	94,5	100

Тарифний режим України в рамках угод про вільну торгівлю є в достатній мірі лібералізованим та значно меншим від ставок імпортного мита за режимом найбільшого сприяння.

Найбільш лібералізованим дозволяється розуміти режим товарного імпорту з держав СНД, де середньоарифметичний тариф на більшість товарів складає 0 %, а частка безмитних позицій за всіма категоріями є не нижчою, ніж 98,6 % (Молдова). Найменш лібералізованим поки є торговельний режим з державами ЄС, що трактується тимчасовим характером зужиткованих мит впродовж перехідного десятирічного періоду.

Таблиця 2.9

Характеристики тарифного захисту України у відносному вимірі

Характеристики тарифного захисту	Значення в Україні станом на 2016 р.	Характеристика тарифного захисту зрівнюючи із зовнішньоторговельними партнерами		Значення в контексті лібералізації МТР України		
		Партнери (діапазон)	Україна	Тенденції у контексті лібералізації	Лібералізаційний контекст	
Число тарифних ліній Митного тарифу, шт.	10568	16511 (Туреччина) – 7849(Єгипет)	Перебуває в умовній середині масштабу	До збільшення	Зріст рівня захисту внутрішнього ринку через упорядкування та обґрунтованість регуляторних заходів унаслідок пригідної деталізації тарифних позицій	
Індикатори рівня митного захисту національних ринків	Середньоарифметичний тариф РНС, %	4,96	3 % (розвинуті держави) – 8,44 % (країни, що розвиваються)	Більш наблизений до розвинених країн	До зниження	Демонструє скорочення рівня тарифного захисту внутрішнього ринку непропорційно рівню економічного розвитку України
	Середньозважений тариф, %	2,0	2,06 % (розвинені держави) – 5,7 % (країни, що розвиваються)	Перебуває практично на рівні розвинених країн	До зниження з незначними коливаннями	Зростання частки в структурі вітчизняного імпорту продукції, що ввозяться за нульовими ставками мита. Скорочення рівня тарифного захисту внутрішнього ринку непропорційно рівню економічного розвитку України
	Зв'язаний тариф, % Вся товарна номенклатура – 6,1 %,	с/г продукція – 10,8 %, промислові товари – 4,9 %	Промислова продукція: 3,9 % (США) – 58,7 % (Індія); С/г продукція: 13,5 % (ЄС) – 113,5 % (Індія)	Знаходиться на доволі низькому рівні, а для с/г продукції є найнижчим	До зниження	Асиметричність тарифного захисту промислової та с/г продукції за умови в цілому низьких ставок зв'язаного тарифу. Обмеження в результативному використанні механізмів тарифного захисту національного ринку

Упорядковані в таблиці 2.9 характеристики тарифного захисту України в відносному (зіставляючи з основними зовнішньоторговельними партнерами) вимірі дають змогу дійти певних висновків:

по-перше, стан показників тарифного захисту України відповідає всім модерним тенденціям лібералізації регуляторної політики країн.

по-друге, рівень митно-тарифного захисту внутрішнього ринку України є максимально наближеним до тарифних розкладів розвинених держав, ніж країн з транзитивною економікою або держав, що розвиваються. Це демонструє, що умови конкуренції з ввезенням з країн, порівняних за рівнем економічного розвитку (тим більше, з розвинених держав), складаються не на вигоду України в результаті більш низького рівня тарифного захисту національного ринку.

Прозорість митно-тарифного регулювання як засобу торговельних лімітів дає спроможність аналізувати його як успішний інструмент зовнішньоторговельної політики. Попри валову націленість на скорочення ставок мита та їх анулювання, лібералізація митно-тарифного регулювання, вимагає вироблення певних поміркованих механізмів її здійсненні. Ціллю вироблення таких механізмів повинно стати постачання обґрунтованого рівня митного захисту, який добродіє виконанню національних інтересів країни за умови додержання загальної тенденції до лібералізації національних тарифів. Практична реалізація визначеного завдання віщує вибірковість лібералізації та її поступовість для вказаних товарів з ціллю постачання граничної ефективності митно-тарифного регулювання.

Висновки до розділу 2

Розвідка особливостей вітчизняної системи митно-тарифних взаємин дала можливість окреслити такі висновки:

1. Здійснено розбір модерних тенденцій зовнішньоторговельної політики України в аспекті головного завдання – скорочення від’ємного сальдо торговельного балансу України за час з 2018 по 2020 та 9 місяців 2021 року без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та

зони проведення антитерористичних дій. Це дало спромогу констатувати, що за підсумками 2020 року платіжний баланс України повернувся з дефіцитного в профіцитний стан і позитивне сальдо складало 337,3 млн. дол. США. За підсумками січня-вересня 2021 року зовнішньоторговельний баланс України зведений з дефіцитом в 1,205 мільярда доларів проти 606,7 мільйона доларів профіциту за тотожний період попереднього року.

2. Виконано моніторинг індикаторів ефективності функціонування митно-тарифного регулювання на базі розрахунку індексу введення держав в міжнародну торгівлю. Щодо України, то коефіцієнт значущості її митно-тарифного регулювання переважає одиницю (1,102015), що говорить про переважання тарифних інструментів регулювання над нетарифними у зовнішньоторговельній політиці держави. Розбір ефективності митно-тарифного регулювання України засвідчує те, вагомі зміни у режимі тарифного регулювання двосторонньої торгівлі України з ЄС безпосередньо позначилися на рух потоків продукції і послуг між ними. Частка держав ЄС у зовнішньоторговельному обороті України збільшилась з 37,5% у 2019 р. до 39,9% у 2020 р. та до 39,2% за підсумками I кварталу 2021 р.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНО-ТАРИФНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ АСОЦІАТИВНОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС

3.1. Досвід митних реформ у країнах ЄС в контексті застосування у вітчизняній практиці

Загальносистемний процес євроінтеграції України потребує індивідуального підходу до одержання потрібних результатів і задоволення наявних знадою, враховуючи економічні та політичні чинники, але при цьому не знімає перспективи вжитку вже перевірених механізмів та інструментів, що практично були використані іншими державами-членами Європейського Союзу (ЄС).

Тому практика реформування митних систем таких країн є вельми вагомим. Правильне формування і застосування потрібного механізму допустить з меншими розходами і з граничним результатом здобути поставлених цілей – інтеграції до європейської спільноти та стати рівноправним її учасником.

Останні кроки у взаєминах України з ЄС, а саме: підписання Угоди про асоціацію 27.06.2014 року, встановили формат стосунків, що націлений на глибинне переформатування зовнішньоекономічної діяльності України. Вагома частина задокументованих взаємозв'язків торкається зони вільної торгівлі, а дії щодо здійснення цих відносин стали ключовим стратегічним вектором соціально-економічних реформ в Україні.

Вказані реформи є цілісними, виразно окреслюють ланки реформування, однією з яких є митне реформування як компонент державного регулювання у секторі зовнішньоекономічних взаємин. Зважаючи на вказане, основними слід вважати напрями реформування, зображені на рисунку 3.1.

Перший і вкрай важливий напрям реформування митної системи є митне законодавство, адже воно є базою для будь-яких інших трансформаційних ходів. Доцільно зауважити, що цей напрям реформування не стільки вагомий на

«проміжних ланках», скільки має найбільш сформовану і детальну кінцеву мету – формування законодавства європейського взірця.

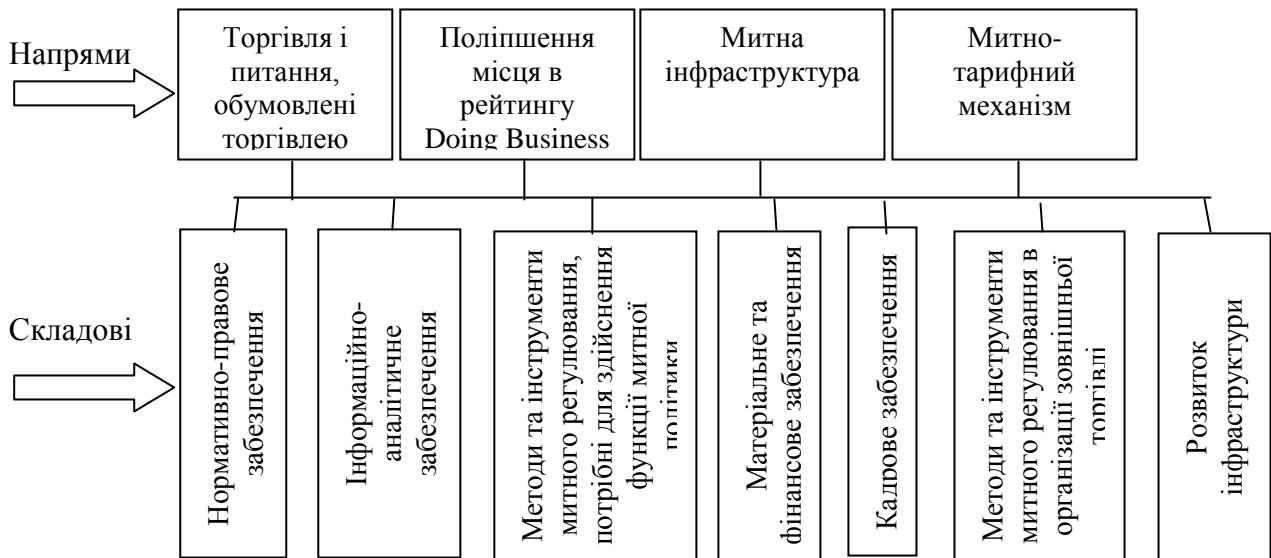

Рис. 3.1. Напрями та складові реформування митної системи

Митний кодекс ЄС 2008 р. на нинішній день є ґрунтом митної процедури ЄС. Справді, первинні акти ЄС настановляють загальні положення щодо митного права, але у дефініції митних процедур пріоритет мають акти вторинного права, основним з яких є Митний кодекс ЄС.

Із ціллю полегшення та раціоналізації митного законодавства і для здобутку прозорості деякі доміанти, що розміщуються в окремих актах Співтовариства, було інкорпоровано до Митного кодексу ЄС [25].

Реформи законодавства національної митної системи зобов'язані бути також показані й у внутрішніх нормативних актах. Майбутнє вдосконалення управлінських рішень опиратиметься на розробленні та прийнятті нових законодавчих актів України, що ґрунтуються на митному законодавстві ЄС.

Аналізуючи досвід держав-учасниць ЄС, вагоме значення доречно, на наш погляд, надавати досвіду тих країн, які мають тотожний економічний стан та пройшли цей шлях у найближчому минулому. Тому в межах цієї розвідки розглянемо механізм реформування митної системи Польщі, Литви, Хорватії, Албанії, Угорщини, Болгарії, Франції та інших країн. (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Реформування складових митної системи країн-членів ЄС

Складова митної системи	Країна-член ЄС	Заходи та методи реформування
Нормативно-правове забезпечення	Франція, Польща, Угорщина, Словенія, Словаччина та ін.	Митний кодекс Європейського Союзу та інші законодавчі і нормативні акти з регулювання зовнішньої торгівлі: – Міжнародна конвенція з гармонізації контролю товарів при перетині рубежу – Регламент Європейської Комісії від 26.02.2001 р. № 381/2001 – Регламент Європейської Комісії від від 24.11.2006 р № 1638/2006 р – Регламент Європейської Комісії від 18.11.2010 № 1063/2010 – Регламент Європейської Комісії від 11.03.2014 р. № 232/2014 р.
Інформаційно-аналітичне забезпечення	Албанія, Болгарія, Латвія, Польща, Угорщина та ін.	Реформування в рамках ТАІЕХ; Реформування в рамках ТКС. Введення автоматизованої системи «Електронна митниця».
Матеріальне та фінансове забезпечення	Албанія, Болгарія, Латвія, Польща, Угорщина та н..	Реформування в рамках ТАІЕХ здійснювалось за рахунок коштів ЄС. Здобули від ЄС спеціальний інструмент технічної та фінансової допомоги «PHARE».
Методи та інструменти митного регулювання, неминучі для здійснення функцій митної політики	Польща, Угорщина	Митно-тарифне регулювання діє за нормами ЄС Трансформація фіскальної функції митно-тарифної політики до регулюючої (зниження митних ставок) Митно-тарифне регулювання відбувається за нормами ЄС
Кадрове забезпечення (інституціональне забезпечення)	Албанія, Болгарія, Латвія, Румунія, а також кандидати вступу до ЄС	Реформування в контексті кооперації з закордонними компаніями щодо підтримки розвитку митного управління: Співпраця з Crown Agents; Використання інструменту ТАІЕХ
Методи та інструменти митного регулювання в організації зовнішньої торгівлі	Угорщина, Словенія, Словаччина, Польща	Застосування Єдиного адміністративного документа; Реформування в рамках Кіотської конвенції (концепція авторизованих митних операторів, EU Customs Blueprints)
Розвиток інфраструктури	Польща, Чехія, Угорщина, Румунія	Реформування в рамках можливостей ТКС (комп'ютеризація процесів контролю, створення/закупівля спеціального програмного забезпечення та облаштування митних лабораторій). Ініціатива ЄС «Чорноморська синергія», Застосування автоматизованої системи «Електронна митниця».

Інтеграція Польщі, Угорщини, Литви, Франції та інших держав до ЄС виконувалась трансформацією митного законодавства та усієї митної системи в цілому з національної у наднаціональну – загальноєвропейську.

Зразком цього є діяльність інституціональної сфери, яка абсолютно є прерогативою держав-членів ЄС. Вільний та необмежений товарообіг став головним принципом побудови і роботи митної політики держав-членів.

Позаяк регулювання зовнішньоекономічної діяльності ведеться у двох напрямках: тарифного та нетарифного регулювання, – то виокремлюють дві групи взаємин: а) митно-тарифного, фінансово-правового характеру, обумовлені справлянням митних платежів; б) нетарифного, адміністративно-правового характеру, що з'являються на базі державно-владних приписів і стосуються, насамперед, різноманітних лімітів на імпорт та експорт продукції, порядку виконання митних операцій і справляння митних формальностей [24].

Головним «регулятором» у цьому контексті є мито. В аналізованому нами контексті мито позначається як головний регулювальний інструмент. Таку теорію і практику затверджують і економічно розвинені держави. У більшості країн зі «слабкою» економікою мито – це перш за все інструмент, що здійснює фіскальну функцію, є одним з джерел формування державного бюджету таких держав. Так, якщо в економічно розвинених країнах надходження від митних платежів складають не більше 0,3% ВВП, то у країнах з нижчим економічним розвитком вони переважають 20% [27].

Методи формування митних тарифів більшості держав-членів ЄС мають у своєму підпорядкуванні певні інструменти, що використовуються економічно розвиненими країнами, але сформовані в основному на загальних принципах ЄС. Країнам-членам ЄС і державам-претендентам митно-тарифну політику «диктує» ЄС і використовується механізм скасування мит. Цей механізм ЄС постає на перші роки імплементації, загальний рівень тарифного захисту суттєво зменшується уже з першого року, в подальшому лише незначно корегуючись. Загальний рівень тарифного захисту після інтеграції до ЄС

зобов'язаний бути таким: I рік – 0,7%, II – 0,6%, III–IV роки – 0,5%, всі наступні – 0,4%.

Формування митних тарифів держав-членів ЄС, таких, як Польща, Угорщина, Румунія тощо, також здійснює регулювальну функцію, оскільки ці тарифи є джерелом формування бюджету ЄС і мають свої ознаки. Гарантією дієвого функціонування митної системи є обрання адекватної митної політики держави та налагодженої стратегії і тактики.

Зрозуміло, що за період з 2015 р. до 2020 р. пройшло істотне скорочення тарифів, позаяк частка податків на ввезення в обсягах імпорту скоротилась з 2,22% до 1,56%, що в результаті дало зниження на 29,73% в Україні за ці десять років. У державах ОЕСР скорочення сталось дещо нижчими темпами – на 15,36% за цей період, проте слід зазначити, що сама частка податків на імпорт в обсягах імпорту є значно нижчою та складала 0,26% на початок 2019 р., що майже у 6 разів нижче за тотожне значення в Україні. Що торкається податків на експорт, то простежується загальносвітова тенденція до їх зниження або й абсолютного скасування. За період з 2015 р. до 2020 р. частка податків на експорт у валовому обсязі експортованих товарів і послуг зменшилась на 88,08% та складала 0,03% на початок 2019 р.

У більшості держав ОЕСР ці податки взагалі фактично відсутні, а зберігаються лише у таких державах, як Австралія та Норвегія, і вдержуються на рівні 0,0047% та 0,021% експорту відповідно.

Таким чином, доступно показати факт планомірного усунення та анулювання митних бар'єрів між учасниками зовнішньої торгівлі, позаяк такий ефект був здобутий впродовж десятиліть завдяки створенню різноманітних асоціацій і союзів та чинному нормативно-правовому забезпеченню їх функціонування способом підписання багатосторонніх угод.

Виразний прикладом став Європейський Союз, позаяк продукція та послуги вільно рухаються між державами-учасницями, проте існує єдиний митний тариф, що використовується до імпортних операцій з-за меж Європейського Союзу, тарифи якого розбігаються залежно від типу

імпортованих товарів та країни походження, в основу такої диференціації внесено чутливість економіки до імпортованих товарів. Також наявна база даних, що сполучає усі заходи митного тарифу Європейського Союзу, а саме: тарифні заходи, сільськогосподарські заходи, інструменти захисту торгівлі, заборони та обмеження на вивезення та ввезення, спостереження за переміщенням товарів при експорті та імпорті [54].

Здійснений розгляд частки податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції у валових обсягах міжнародної торгівлі держав Європейського Союзу за даними Світового банку дав можливість виділити 5 кластерів серед держав ЄС (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Кластеризація держав ЄС за індикатором частки податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції у валових обсягах міжнародної торгівлі

Кластер	Країни, які належать до кластеру	Середнє значення показника частки податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції у загальних обсягах міжнародної торгівлі, %
I	Австрія, Франція, Греція, Нідерланди, Португалія, Словаччина, Велика Британія, Ірландія, Німеччина, Італія, Іспанія	0.39617
II	Чехія, Угорщина, Латвія, Польща, Словенія, Естонія	0.29923
III	Швеція, Данія, Фінляндія, Бельгія, Люксембург	0.12892
IV	Болгарія, Мальта, Румунія, Кіпр	0.00976
V	Хорватія	0.68824

Зіставляючи дані таблиці 3.2, можна зауважити, що найвищий рівень тарифного захисту властивий V кластеру, до якого увійшла тільки одна держава - Хорватія, яка, слід зазначити, інтегрувала до Європейського Союзу найпізніше, однак це значення все ж не переважає рекомендованого для вступу в ЄС.

Схожою є митно-тарифна політика Угорщини, Словенії, Словаччини та інших «нових» держав-членів ЄС із пострадянським минулим. Несхожістю є лише «адаптаційний» перехід до митної політики ЄС.

Деякі вчені у своїх розвідках акцентують на важливість міжнародних програм та організацій у галузі постачання митної безпеки та засвідчують на ті обмеження, які накладає процес глобалізації на здатність митної системи працювати дієво .

Однією з найдосвідченіших фірм у галузі реформування роботи митниць є британська фірма Crown Agents, яка спеціалізується на наданні консультивних послуг з управління кадрами, виконує моніторинг вантажів та розробку законодавчого забезпечення. Головна ціль і результат співпраці з цією фірмою низки держав – трансформація митниці з фіскального органу на регулятор зовнішньої торгівлі за умови збереження надходжень до бюджету за рахунок успішних і обов'язкових заходів, націлених на здобуття прозорості роботи митних органів, протидію з контрабандою, збільшення якості роботи працівників та вжиток новітніх електронних систем та технологій.

Варто зазвечити й залучення професіоналів-практиків, які навчають тому, чого самі здобули безпосередньо. Оптимізація та поліпшення структури митних органів, полегшення митних процедур, покращення організації митного контролю в пунктах пропуску, добродії транзиту, розвиток інфраструктури та багато інших напрямів реформування одержують увагу в ході аналізу процесу митного реформування. Рівень здійснення цих завдань говорить про набуття досвіду державами-членами ЄС, які застосували перспективи транскордонного співробітництва (ТКС). Здійснення дієвих реформ та інтеграція митних систем і їх інфраструктури до загальноєвропейської митної системи ЄС у таких державах, як Польща, Чехія, Угорщина та Румунія, дають можливість вказати на дієве застосування широких можливостей ТКС.

Такий інструмент також був зужиткований у проектах десяти держав Центральної та Східної Європи, зокрема Чехії та Румунії, Латвії, Литви, Естонії. Найбільш результативними стали держави, котрі максимальну увагу

відводили розвитку таких інфраструктурних компонентів, як комп'ютеризація процесів контролю, створення/закупівля спеціального програмного постачання та упорядкування митних лабораторій.

Загалом, реформування митних систем держав-членів ЄС хоч і має відхилення, але сформовано як валовий, спільний механізм для всіх, із однозначно реальними інструментами, базою якого є Митний кодекс ЄС. Угода про асоціацію з ЄС потребує безумовного введення ряду положень митного законодавства. А саме, в митне законодавство держави зобов'язані бути імplementовані 70–80% положень Митного кодексу ЄС.

Щодо митно-тарифного регулювання, то державам-членам (країнам-претендентам) слід їх трансформувати чинно до загальних принципів ЄС і СОТ. Однак при цьому надається перспектива поступової трансформації та ухвалення тих чи інших інструментів з огляду на ознаки національної економіки щодо дефініції ставок для вразливих сфер.

Отож, узагальнюючи проаналізовані напрями реформування, дозволено визнавати, що система митного реформування держав ЄС становить собою систему дієвих економічних, законодавчих, політичних, митно-тарифних та інших механізмів реальної країни, що відповідають загальноприйнятим принципам функціонування ЄС та Світової організації торгівлі. А інструменти митно-тарифного регулювання держав-членів ЄС та претендентів значно осучаснюються сьогодні, що вимагає постійного поліпшення і подальшого дослідження.

3.2. Напрями оптимізації митно-тарифного регулювання в контексті змін у регуляторній політиці держави

Одним з основних елементів регуляторної політики України є поліпшення системи митно-тарифного регулювання за рядом напрямів. На цей час зостається низка вагомих проблем, котрі позначаються на стан митно-тарифного регулювання, а саме:

- перебільшена деталізація та значна диференціація у розмірах ставок імпортованого мита на однорідну продукцію;
- факт великої кількості пільг по сплаті ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- ігнорування галузевими міністерствами та відомствами основних принципів та підходів щодо підготовки законодавчих актів з проблем митно-тарифного регулювання.

На наш погляд, пріоритетними курсами поліпшення регуляторної політики у галузі ЗЕД є:

- уніфікація організованості справляння мита;
- введення виразних критеріїв реалізації національної деталізації продукції в УКТ ЗЕД задля аргументованої потреби захисту інтересів вітчизняного товаровиробника;
- здійснення чіткого моніторингу розвитку сфер, яким надаються митні пільги з ціллю уникнення їх монополізації та нецільового використання пільг, створення конкурентного осередку на внутрішньому ринку товарів цих сфер та добродіяння їх виходу на світові ринки.

Вагомим кроком є також координація спеціалізованих навчальних закладів, що готують фінансистів, податківців та митників, яка слугуватиме в обміні досвідом, впровадженням спільної науково-дослідної роботи, здійсненні спільних наукових семінарів на науково-практичних конференцій з ціллю збільшення сфери досліджуваних питань та пошуку найліпших шляхів їх вирішення на практиці.

Корупції у митних органах можна протидіяти шляхом введення таких заходів:

- переорієнтація фіскальної функції митного тарифу на регулюючу способом введення рекомендаційного, а не директивного планування;
- чітко регламентувати процедури електронного документообігу та щонайбільше автоматизувати хід митного оформлення;

- підійняти рівень матеріального та морального заохочення праці посадових осіб митних органів, а також зробити більш жорстким покарання за хабарництво та зловживання службовим станом.

Наказом МФУ № 631 від 26.04.2016 «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа» введено трирівневу систему довіри митних органів до підприємств-резидентів, що знаходяться у зоні діяльності митних органів. Рівень довіри до підприємства визначається і змінюється за спеціально затвердженими критеріями і обумовлений від результатів роботи підприємства. Він окреслюється за сумою балів, здобутих за результатами оцінки підприємства митним органом, та визначає форми й розміри операцій з митного контролю та митного оформлення для продукції і транспортних засобів, що підпорядковані підприємству.

Зокрема, високий ступінь довіри («білий список») призначається для підприємств, сума одержаних балів яких являє не менше 23. Достатній рівень довіри («зелений список») встановлюється для підприємств, сума одержаних балів яких постає не менше 18, а для підприємств, сума отриманих балів яких сягає менше 18, рівень довіри не призначається. Підприємства, які за наслідками оцінювання митним органом здобули високий або достатній рівень довіри, уносяться до Реєстру підприємств, до продукції і транспортних засобів яких призначено полегшений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення.

У відповідності з цим механізмом режим сприяння на зараз використовується майже до 300 вітчизняних підприємств, при цьому такі підприємства мають наступні прерогативи при реалізації зовнішньоекономічних операцій:

- товари на митному ліцензійному складі (МЛС) можуть зоставатися під митним контролем без накладення митного забезпечення, та при їх розміщенні і

випуску наявність уповноважених службових осіб митного органу не обов'язкова;

- розміщення на МЛС товарів, що підходять експортному контролю, виконується за рішенням начальника митниці без погодження з Державною фіскальною службою;

- при руху через митний кордон України окремих видів продукції, для яких встановлено обов'язкову подачу попередньої вантажної митної декларації, не здійснюється оформлення такої декларації. Базою для руху через митних кордон України таких товарів є оформлення попереднього повідомлення в електронному вигляді;

- дозволяється спільне зберігання (до 30 діб) продукції, оформлених у визначеному митному режимі, з товарами, які знаходяться під митним контролем на складах тимчасового зберігання;

- не застосовується неухильний лабораторний контроль продукції у разі браку спрацювання профілів небезпек.

Отож, дальший розвиток митної справи обумовлений з полегшенням митних процедур на рубежі та перенесенням чіткої перевірки виконання вимог законодавства у сфері митної справи на пізніший термін, вже після безпосереднього імпорту товару, в ході виконання пост-аудиту спеціальними підрозділами митних органів. [49, с. 4 – 5].

Іншим аспектом регулювання зовнішньої торгівлі, що позначається на регулюючі та фіскальні функції митно-тарифного регулювання, є значний обсяг пільг, завбачених діючим законодавством для окремих територій та сфер промисловості. Проте вважаємо, що не повсякчас митні пільги є ефективним інструментом захисту національного товаровиробника і добродіють поліпшенню конкурентоспроможності створеної ним продукції. Тому надалі варто поєднувати надання митних пільг з іншими інструментами державного сприяння, по-різному добродіючи припливу інвестицій до перспективних сфер, а не виносити точкову підтримку окремим підприємствам з ціллю уникнення монополізації їх стану на ринку.

Як було уже зауважено, впродовж останніх років вирізується тенденція до поглиблення двосторонніх торговельних взаємин між Україною та Європейським Союзом. Тому серед термінових завдань регуляторної політики країни є створення умов для:

- збільшення перспектив доступу української продукції до наявних потенційних ринків ЄС;

- розвиток конструктивної кооперації сторін з питань застосування інструментів торговельного захисту та постачання об'єктивної позиції Європейської сторони щодо належної практики зі сторони Європейської Комісії;

- надання Європейською стороною доброти для доступу вітчизняних компаній до ринків послуг держав-членів ЄС та збільшення зі сторони України експортного потенціалу через розширення певного спектру послуг, а саме: комп'ютерних, консалтингових тощо;

- в аспекті науково-виробничо-інноваційного співробітництва сприяння регіональній кооперації у виробництві товарів з високою доданою вартістю, а точніше, у галузі будівництва транспортних засобів, продукції машинобудування, ракетно-космічної та хімічної галузі тощо;

- заохочення співробітництва в інвестиційній галузі, тобто, шляхом зростання обсягів прямих іноземних інвестицій з держав-членів ЄС за умови постачання належного інвестиційного клімату .

- Що стосується потреби уніфікації тарифних ставок, про яку вже йшлося вище, то деякі країни зробили значні кроки у цьому напрямку, так, можна навести приклад Чилі, де ставка тарифу дорівнює 15%, та Болівії, де діють всього дві ставки – 10% і 17%.

- Швидка лібералізація митно-тарифної політики цієї країни зменшила фіскальну функцію митного тарифу та лімітувала перспективу застосування протекціоністських заходів. Загалом можна зазначити, що, на противагу від українського законодавства, норми митного законодавства Польщі та порядок застосування інструментів митно-тарифного регулювання дуже тотожні до

вимог та норм Європейського Союзу, не враховуючи те, що число нормативно-правових актів, що потребувала гармонізації являла до 1,5 тисячі.

У якості висновків треба відзначити, що для виконання зусиль України вступити до Європейського Союзу та активізувати співпрацю з передовими світовими економічними організаціями, потрібно схоже до держав Центральної Європи, які вже здійснили цей шлях, додавати зміни у національне законодавство та використовувати тільки ті інструменти митно-тарифного регулювання, котрі не лише не перешкоджають принципам СОТ та ЄС, втім і спроможні захистити економічні інтереси України. Тобто треба взяти на озброєння практику держав, котрі недавно інтегрували до ЄС, а саме плавно скорочували митні ставки чинно до угод із СОТ, при цьому не відрікаючись від захисту вразливих сфер економіки (АПК, машинобудування, харчова промисловість).

Запропоновані дії щодо оптимізації механізму митно-тарифного регулювання мають добродіяти здійсненню головного завдання країни, котре лежить в тому, щоб постачати умови для сталого розвитку економіки на базі накопичення та успішного ужитку конкурентних переваг, використовуючи усі чинники та охоплюючи усі вірогідні ресурси. Практичним наслідком роботи країни повинна стати загальнонаціональна програма збільшення конкурентоспроможності української економіки, у якій варто завбачити посилення участі України у міжнародній співпраці та спеціалізації зі зважанням на національні інтереси.

3.3. Новітні складові митно-тарифної системи України у контексті збереження балансу євроінтеграційних та національних інтересів

З ціллю інтеграції України до митної спільноти Європейського Союзу реформа митної сфери завбачена Указом Президента України про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». Як вказано в зазначеному документі, наступні кілька років Україна перебуватиме на шляху сталого розвитку,

втілюючи глибинні реформи, які будуть націлені на підняття конкурентоспроможності держави.

Згідно Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.04.2014 р. № 385-р «Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік», пріоритетними вбачаються такі питання митної політики:

- зменшення числа податків і зборів;
- граничне сприяння розвитку внутрішнього виробництва способом скорочення податкового (соціального) навантаження на чинники виробництва;
- зменшення ризиків несплати податків;
- полегшення адміністрування податків;
- поліпшення спеціальних режимів оподаткування для сільськогосподарських підприємств;
- покращання механізмів боротьби ухиленню від сплати податків і скорочення податкових зобов'язань, а також механізмів реалізації контролю за трансфертним ціноутворенням;
- визначення об'єктивних критеріїв і вимог щодо надання податкових та митних пільг;
- пристосування податкового та митного законодавства України до законодавства Європейського Союзу [27].

Отож, реформування митної політики України має торкатись наступних питань:

- підняття автоматизації митної справи та полегшення митних процедур;
- мінімізація часу митного оформлення продукції;
- продукування у структурі митних органів підрозділів митного пост-аудиту та посилення цього курсу діяльності митних органів;
- постачання дієвої реалізації «громадського контролю»;
- розробка системи заходів, націлених на профілактику корупції серед працівників митних органів;
- поліпшення кадрової політики митних органів, анулювання корупції [19].

В цілому, з огляду на євроінтеграційний вектор піднесення та потребу постачання митної, бюджетно-податкової та зовнішньоекономічної безпеки, способи реформування митної галузі пропонуємо систематизувати за напрямками: інституційним та функціональним.

У 2013 році була проведена чергова реструктуризація митних органів, яка матеріалізувалась у подібні сформованих регіональних територіальних митних систем (Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Міністерства доходів і зборів»). Цей напрям трансформації митної політики віщує вагомішу автономність територіальних органів Державної фіскальної служби, скорочення тиску вертикалі влади на територіальні митні системи.

Другий етап реформування – це збільшення продуктивності роботи кадрів Державної фіскальної служби, яке віщувало зміни в кадровому складі, які мають здійснюватися чинно до затвердженого Міністерством фінансів України штатним розписом. Реформа націлена на повномасштабну заміну кадрового складу територіальних органів Державної фіскальної служби та скорочення числа державних податкових інспекцій, що вкрай скорочує бюрократичні перепони в обслуговуванні платників податків.

На наступному етапі планується ще більше зниження територіальних одиниць для абсолютної елімінації навантаження на платників податків та перехід до сервісного характеру взаємодіяння з платниками.

Загалом, реформування митної політики потребує полегшення митних процедур. Підвищена увага до цієї проблеми останнім часом дала свій продукт: певні позитивні зміни виявляються у цьому напрямку, проте в Україні зрушення відбуваються вкрай повільним темпами. Багато років поспіль відбуваються дискусії на тему введення спільного транзиту по єдиному транзитному документу й введення принципу «єдиного вікна» з ціллю уніфікації процедури оформлення та елімінації повторення функцій.

В Україні перехід на систему «єдиного вікна» ймовірний тільки, якщо будуть вирішені такі питання:

– по-перше, інформація для реалізації митного контролю продукції має подаватися в електронній формі одному державному органу;

– по-друге, потрібно полегшити процедуру декларування вивезень та ввезень товарів, зокрема, на противагу подання митної декларації спеціалістами з митної політики пропонується декларування експортно-імпортних операцій способом подання рахунку-фактури [44].

Доречність введення такого підходу регламентується такими законодавчими актами, як Закон України «Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» від 05.10.2006 р. № 227-V, а також Указом Президента «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах» від 04.07.2002 р. № 616.

Особливої уваги вимагає оформлення продукції для українських експортерів. Ухвалено ряд законопроектів, обумовлених із членством у Світовій організації торгівлі, що дають змогу полегшити процедуру оформлення товарів, зокрема деякі пункти законопроектів торкаються вжитку процедур «єдиного вікна» та пришвидшеного відправлення товарів на всіх пунктах пропуску в межах держави.

Належні формальності та процедури оформлення товарів державними органами також будуть дедалі легшими. Завдяки цим змінам завбачається значне скорочення витрат бізнесу, обумовлених з міжнародною торгівлею (близько на 15%) [16].

В Україні дотримання вимог Кіотської конвенції щодо подачі митної декларації електронним способом потребує повного переходу на електронний документообіг між органами державної влади України та Державною фіскальною службою, а це утруднено технічними і нормативними перспективами більшості міністерств та відомств України.

Невіддільним аспектом реформування митної системи повинно бути приведення у відповідність нормативно-правового забезпечення України до

вимог Європейського Союзу, враховуючи потреби національної безпеки у митній галузі. Відповідно до охарактеризованих вище напрямів реформування митної системи виділено основні нормативно-правові документи, які добродіяли цим реформам (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Нормативно-правове забезпечення основних напрямів реформування митно-тарифної системи України

Напрямок реформування	Нормативно-правові акти, які стосуються напрямку реформування
1	2
Адаптація митного законодавства України до законодавства Європейського Союзу	Указ Президента України про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 12.01.2015 року № 5/2015; Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, з іншого боку від 16.09.2014 р.
Спрощення митних процедур	Закон України «Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» від 05.10.2006 р. № 227-V; Указ Президента «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах» від 04.07.2002 р. № 616; Закон України «Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі» від 04.11.2015 р.
Реформування структури митних органів	Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» від 6 серпня 2014 року № 311
Поліпшення кадрової політики митних органів	Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення міжвідомчої групи з питань залучення міжнародних компаній (радників) до реформування державної митної справи» від 22.07.2015 р. № 775-р

Майбутнє реформування митно-тарифної системи України має реалізовуватись із зважанням на поточну політико-економічну ситуації та стосунки з іншими державами. Приміром, починаючи з 1 січня 2016 року віщувалось й здійснилось посилення митного захисту з боку Росії. Така реакція спричинена тим, що повноцінно функціонувала зона вільної торгівлі України з ЄС.

Звичайно, головним кроком є пристосування національного митного законодавства і митних процедур до вимог, вказаних ЄС, яка дає спромогу виділити кілька базових етапів:

- здійснення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема, розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»;
- створення принагідних умов для міжнародної торгівлі, ведення бізнесу та інвестицій;
- здійснення Угоди про спрощення торгівлі, ухваленої СОТ 27 листопада 2014 року в Женеві;
- поліпшення місця України в рейтингу ведення бізнесу (Doing Business) . У якості висновків, слід зауважити, що у подальшому здійснити на практиці вимоги ЄС до України та здобути успіху у реформуванні митно-тарифних взаємин реально лише за таких умов: полегшення процедур міжнародної торгівлі; затвердження митних процедур на національному та міжнародному рівнях; міжнародної митної кооперації на всіх рівнях; контролю транзитних перевезень; експортного контролю тощо.

Висновки до розділу 3

Розвідка стратегічних курсів реформування митно-тарифних взаємин на шляху до євроінтеграції дало підвалини для таких узагальнень та висновків:

1. Заходи щодо реалізації взаємин між Україною та Європейським Союзом з приводу асоціації стали головним стратегічним напрямом соціально-економічних реформ в Україні. Вказані реформи є цілісними та чітко формулюють галузі реформування, однією з яких є митне реформування як компонент державного регулювання у секторі зовнішньоекономічних взаємин. Опрацювання досвіду митних реформ держав-учасниць ЄС, дало спроможність виділити основні об'єкти реформування: нормативно-правове забезпечення; інформаційноаналітичне забезпечення; матеріальне та фінансове забезпечення; методи та знаряддя митно-тарифного регулювання; кадрове забезпечення тощо.

2. Враховуючи економічну близькість митно-тарифного регулювання і оподаткування, у дослідженні розкрито, що продукт недієвого функціонування останнього зменшує регулятивно-захисний потенціал митного тарифу. А отже, у частині трансформації останнього до стандартів, ухвалених державам-членам ЄС запропоновано:

- зменшити фіскальну складову митної діяльності як мінімум удвічі, що буде заохочувати до розвитку і збільшення регулятивно-захисних функцій та механізмів митної системи;

- реалізувати аналіз і ліквідацію недієвих пільг і преференцій у митному оподаткуванні.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі наведено теоретичні обґрунтування та створено науково-практичні рекомендації щодо поліпшення системи митно-тарифних взаємин в умовах асоціативного членства України в ЄС. Це дає спромогу визначити ряд висновків та пропозицій, які відображують вирішення завдань дослідження згідно із поставленою метою:

1. Розвідка регуляторної політики у сфері управління зовнішньою торгівлею формулює потребу розвитку митно-тарифного регулювання, яке у роботі окреслено як система конкретних заходів, що ґрунтуються на базі митного тарифу та використовуються органами державної влади різного рівня з ціллю здобутку омріяних тактичних і стратегічних цілей.

2. Еволюція поглядів на митно-тарифне регулювання в аспекті суперечки між прихильниками вільної торгівлі та протекціонізму демонструє те, що митно-тарифне регулювання як знаряддя регуляторної політики гоже використовувати в державах, де ведеться трансформація економіки на ринкових базисах, здійснюються структурні зміни або ж в державах, економіка яких переживає пригнічення.

3. Здійснено розбір модерних тенденцій зовнішньоторговельної політики України в аспекті головного завдання – скорочення від'ємного сальдо торгівельного балансу України за час з 2011 по 2016 та 9 місяців 2017 року без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та зони здійснення антитерористичних дій. Це дало змогу визначити, що за результатами 2016 року платіжний баланс України повернувся з дефіцитного в профіцитний стан і позитивне сальдо складав 337,3 млн. дол. США. За даними січня-вересня 2017 року зовнішньоторговельний баланс України зведений з дефіцитом в 1,205 мільярда доларів проти 606,7 мільйона доларів профіциту за аналогічний період попереднього року.

3. Виконано моніторинг індикаторів дієвості функціонування митно-тарифного регулювання на базі розрахунку індексу введення держав в міжнародну торгівлю. Щодо України, то коефіцієнт значущості її митно-

тарифного регулювання переважає одиницю (1,102015), що говорить про переважання тарифних інструментів регулювання над нетарифними у зовнішньоторговельній політиці держави. Розбір успішності митно-тарифного регулювання України демонструє те, що істотні зміни у режимі тарифного регулювання двобічної торгівлі України з ЄС прямо позначилися на динаміку потоків продукції і послуг між ними. Частка держав ЄС у зовнішньоторговельному обороті України піднялася з 37,5% у 2015 р. до 39,9% у 2016 р. та до 39,2% за відомостями I кварталу 2017 р.

4. Розвідка ефективності митно-тарифного регулювання у постачанні зовнішньоекономічної безпеки України в умовах асоціативного членства в ЄС дозволило дійти висновків, що стан показників тарифного захисту України відповідає всім модерним тенденціям лібералізації регуляторної політики країн.

7. Заходи щодо забезпечення взаємин між Україною та Європейським Союзом з приводу асоціації стали пріоритетним стратегічним курсом соціально-економічних реформ в Україні. Дослідження практики митних реформ держав-учасниць ЄС, дозволило виділити головні об'єкти реформування: нормативно-правове забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення; матеріальне та фінансове забезпечення; методи та інструменти митно-тарифного регулювання; кадрове забезпечення тощо.

8. 2. Враховуючи економічну близькість митно-тарифного регулювання і оподаткування, у дослідженні розкрито, що продукт недієвого функціонування останнього зменшує регулятивно-захисний потенціал митного тарифу. А отже, у частині трансформації останнього до стандартів, ухвалених державам-членам ЄС запропоновано:

- зменшити фіскальну складову митної діяльності як мінімум удвічі, що буде заохочувати до розвитку і збільшення регулятивно-захисних функцій та механізмів митної системи;

- реалізувати аналіз і ліквідацію недієвих пільг і преференцій у митному оподаткуванні.

9. Формування митно-тарифної системи України в аспекті збереження гармонії євроінтеграційних та національних інтересів має свої ознаки, позаяк державам-членам ЄС і країнам-претендентам митно-тарифну політику «диктує» ЄС і зужитковує механізм анулювання мит та скорочення валового рівня тарифного захисту. Отож, у праці обґрунтовано, що у майбутньому виконати на практиці вимоги ЄС до України та здобути успіху у реформуванні митно-тарифних взаємин реально тільки виконавши такі умови: полегшення процедур міжнародної торгівлі; затвердження митних процедур на національному та міжнародному рівнях; міжнародної митної кооперації на всіх рівнях; контролю транзитних перевезень; експортного контролю тощо

